

nummer 5/1978

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

- 3 **mr. L.J.M. d'Anjou** Behandeling van verslaafden aan heroïne
- 13 **L.G. Hunt en N.E. Zinberg** Een nieuwe kijk op heroïnegebruik
- 19 **M.F. Maden en D.F. Wrench** Belangwekkende resultaten in het onderzoek naar kindermishandeling
- 26 **J.A. Scimecca** Labelingtheorie en de individuele constructietheorie: een voorstel tot synthese
- 31 **R. Johnson** De bewaker als hulpverlener
- 36 **Literatuuroverzicht**
- 36 Algemeen
- 37 Strafrecht en strafrechtspleging
- 41 Criminologie
- 57 Rechtssociologie
- 58 Gevangeniswezen
- 61 Reclassering
- 63 Psychiatrische zorg
- 64 Kinderbescherming
- 69 Politie
- 71 Drugs
- 73 **Boekwerken**

Behandeling van verslaafden aan heroïne*

door mr. L.J.M. d'Anjou

3 Over de hele wereld poogt de overheid op allerlei manieren het gebruik en misbruik van verschillende drugs tegen te gaan. Een belangrijke plaats wordt hierbij ingeruimd voor de behandeling van mensen die aan een of meer drugs verslaafd zijn. We beperken ons in dit artikel tot heroïne. We geven een overzicht van de belangrijkste behandelingsmethoden, bezien of de verschillende methoden doelmatig zijn en welke ervan in dit opzicht het meeste beloven. Tot slot zal in het kort worden ingegaan op de betekenis van de onderzoeksresultaten voor het te voeren preventieve beleid inzake het tegengaan van het gebruik en misbruik van opiaten.

Behandelingsvormen en hun effectiviteit

Opname in speciale kliniek voor behandeling van drugsverslaving

Al sinds 1935 bestaan er in Amerika speciaal voor de behandeling van drugsverslaafden ingerichte klinieken, waarin het behandelingsprogramma bestaat uit drie fasen: eerst wordt de verslaafde ontwend, dan worden therapieën toegepast (psychotherapie, groepstherapie) en wordt de patiënt voorbereid op terugkeer in de maatschappij en ten slotte wordt de patiënt, teruggekeerd in de maatschappij, voortgezet behandeld en geholpen bij het vinden van werk.

Volgens het rapport Drug Use in Amerika (1973) is deze behandelingsvorm duur en weinig effectief. Ook andere onderzoeken naar de effectiviteit van deze behandelingsvorm geven aan dat de methode niet erg succesvol is.

* Dit is een verkorte weergave van een artikel onder dezelfde titel, verschenen in het Tijdschrift voor alcohol, drugs en andere psychotrope stoffen, 1978 (4), blz. 5-15.

Ambulante drugvrije behandeling

Hierin worden verslaafden ontwend — al dan niet met methadon — terwijl ze gewoon thuis verblijven. Naast het ontwennen worden therapieën verzorgd, bijvoorbeeld individuele of groeps counseling of psychotherapie. Daarnaast wordt geadviseerd bij beroepskeuze en wordt steun verleend bij het zoeken van een baan. Het is mogelijk dat er urine-onderzoek plaatsvindt om na te gaan of er van druggebruik sprake is. Qua succespatroon komt deze vorm van behandeling overeen met de behandeling in een speciale kliniek (zie hierboven). Wel schijnt het urine-onderzoek het druggebruik te beperken. Ook zijn tijdens de behandeling duidelijke verbeteringen te zien, zoals verminderd druggebruik en afname van crimineel en ander ongewenst gedrag. Het evaluatie-onderzoek op dit gebied is echter meestal vertekend, omdat geen rekening gehouden wordt met degenen die voortijdig de behandeling staakten.

4

Therapeutische gemeenschappen

Uitgangspunt voor deze vorm van residentiële behandeling is de veronderstelling dat verslaving een symptoom is van een bepaalde karakterstoring. Deze storing ontstaat doordat de betrokkene zich in zijn jeugd onvoldoende ontwikkelt, hetgeen hem ertoe brengt te zoeken naar zijn 'high'. Het doel van de behandeling is hem terug te brengen naar de toestand van vóór deze storing en hem van daaruit te helpen zijn persoonlijkheid opnieuw op te bouwen. Bij deze behandeling wordt gebruik gemaakt van twee elkaar aanvullende psychotherapeutische technieken. De eerste is de confrontatie- of encountergroepstherapie, waarbij leden van de gemeenschap elkaars vroegere druggebruik en huidig gedrag in de gemeenschap op de korrel nemen. De tweede is een vorm van milieutherapie, die dient om de waarden van de gemeenschap verder te internaliseren. Kenmerkend voor de therapeutische gemeenschap is volgens Glasscote: 1) de nadruk op voldoende motivatie; 2) de isolering van de maatschappij; 3) de deprivatie van leden van de gemeenschap met name in het begin en bij falen; 4) het veroordelen van het vroegere gedrag; 5) de confrontatie; 6) de eis

van volledige participatie; 7) de mogelijkheid door goed gedrag te stijgen in de hiërarchie en 8) bij voldoende gedragsverandering: de graduatie. Als elke residentiële behandeling is een therapeutische gemeenschap duur, maar de kosten worden gedrukt doordat de meeste programma's geen of weinig beroepskrachten gebruiken en door ex-verslaafden en de leden van de gemeenschap wordt gerund.

De therapeutische gemeenschappen kennen een grote uitval. Zo verliet in Californië tweederde van degenen die zich aanmeldden bijna onmiddellijk het programma en was na een jaar slechts 9% nog in behandeling. Wel is bij de verslaafden die het programma voltooiën vaak een opvallende verbetering te constateren. Daar het slechts weinigen gelukt het programma te voltooiën is deze vorm van behandeling voor weinigen geschikt. Als we kijken naar het totaal van de in behandeling genomen verslaafden, kan gezegd worden dat ondanks het vaak rigoreuze selectieproces de therapeutische gemeenschap niet effectiever blijkt te zijn dan andere drugvrije programma's.

5

Methadon-onderhoudstherapie

Centraal in deze vorm van behandeling staat *het geven van dagelijkse doses methadon – een synthetisch vervaardigd opiaat*. Methadon is net als andere opiaten lichamelijk verslavend en is, als het geïnjecteerd wordt, wat de uitwerking betreft niet van heroïne te onderscheiden. Methadon wordt meestal in klinieken op ambulante basis verstrekt in doses van verschillende grootte. Meestal kennen deze klinieken naast de verstrekking een of andere vorm van maatschappelijke begeleiding of therapie. Volgens sommigen zijn deze extra diensten weinig effectief en maken zij het programma onnodig duur. Anderen stellen daarentegen dat deze component essentieel is, met name voor degenen die de scholing en vaardigheden voor legitieme arbeid missen. De methadonklinieken waren aanvankelijk zeer selectief in het aannemen van patiënten. Deze selectie is echter steeds minder streng geworden en het aantal patiënten in onderhoudstherapie is in de V.S. dan ook explosief gegroeid. In het eerste, in hoge mate selectieve programma was het succes groot, 80% bleef

gedurende 5 jaar in behandeling. Degenen die in het programma bleven, vertoonden een duidelijke daling in het aantal arrestaties (97%) en het aantal van hen dat werkte verdriedubbelde. Later onderzoek naar minder selectieve programma's wijst op een hoger aantal uitvallers (45%) en op een kleine verbetering in het aantal mensen dat werk vond. De vermindering in criminaliteit onder degenen die in het programma bleven, bleef nog. In het meeste onderzoek wordt gevonden dat het gebruik van illegale drugs tijdens de methadononderhoudstherapie afnam. Uit recent onderzoek komen echter aanwijzingen dat deze daling kleiner zou kunnen zijn dan tot nu toe is aangenomen. Bovendien moet er rekening mee gehouden worden dat meestal wel op het gebruik van heroïne maar niet op het gebruik van andere drugs als slaapmiddelen of alcohol tijdens de onderhoudstherapie is gelet. Ook is er het probleem van de ontwenning van methadon. Zoals al werd vermeld werkt ook methadon verslavend. Veelal wordt geconstateerd dat ontwenning van methadon geen haalbare kaart is. Dan wordt methadononderhoud het vervangen van het ene opiaat (heroïne) door een ander (methadon), zonder dat veel uitzicht bestaat op de beëindiging van druggebruik. Dit brengt het gevaar met zich mee dat drugvrij leven geen doel meer is van de behandelingsmethode en de onderhoudstherapie een techniek wordt om criminaliteit te verminderen en een middel om gedepriiveerde minderheidsgroepen farmacologisch te beheersen.

Behandeling met antagonist

Antagonisten zijn net als methadon narcotica, maar hun werking is anders. Als een antagonist toegediend wordt na het gebruik van opiaten, wordt de werking van opiaten teniet gedaan en treden vrij snel onthoudingsverschijnselen op. Wordt een antagonist toegediend zonder dat er een opiaat is gebruikt, dan voorkomt de antagonist de werking van het daarna toegediende opiaat. Aangenomen wordt dat antagonist voor de duur van hun werking de receptoren in het lichaam voor opiaten in bezit nemen en de opiaten eruit verdrijven of de toegang ontzeggen. De ratio voor het gebruik van antago-

nisten in de behandeling van drugverslaafden is *het blokkeren van de werking van opiaten*. De bekendste antagonisten zijn cyclazocine en naloxone. De laatste jaren worden antagonist gebruikt als hulpmiddel bij het behandelen van drugsverslaafden. Uit onderzoek wordt geconcludeerd dat antagonist maar in beperkte mate bruikbaar zijn als hulpmiddel bij ambulante behandeling van verslaafden. Antagonisten zijn alleen effectief als de behandelde goed gemotiveerd zijn en bereid zijn te voldoen aan de verplichtingen van het programma. De blokkerende werking ervan is vrij gemakkelijk te ontlopen door af en toe te verzuimen of door bedrog te plegen bij de inname ervan. Veel van de gemotiveerden hebben dit hulpmiddel echter niet nodig. Het zoeken naar betere en langer werkende antagonist gaat door en ook wordt gezocht naar antagonist die een soort vaccin vormen tegen heroïne dat jaren of mogelijk zelfs levenslang werkt.

7

Ontwenning

Een van de oudste vormen van behandeling van drugsverslaving is het uitsluitend lichamelijk ontwennen van de gebruikte drug(s), zonder therapeutische behandeling of nazorg. Deze methode neemt in elk geval de fysieke honger naar opiaten weg. Dit ontwennen kan, al dan niet gedwongen, geheel zonder medicamenten of andere hulpmiddelen geschieden, de zogenoemde *'cold turkey'-methode*. Een andere mogelijkheid is het geven van psychofarmaca om de ergste symptomen te bestrijden. Weer een andere manier is het toedienen van afnemende doses methadon om de ontwenning begeleidend verschijnselen te voorkomen. Het nieuwste hulpmiddel op dit terrein is het toepassen van acupunctuur al of niet gecombineerd met elektrische stimulatie. Onderzoekers van de effectiviteit van verschillende ontwenningprogramma's komen tot de conclusie dat het succes van de ontwenningmethode — afgemeten aan het drugvrije leven daarna — gering is. Sommigen menen dat de kans op succes groter wordt als het ontwenningprogramma zodanig verbeterd wordt dat de cliënt beter ondersteund wordt in zijn pogen. Ook zou je ontwenning kunnen zien als een eerste stap in een langer durend behandelingsprogramma.

Halfweghuizen

Dit zijn faciliteiten waarin de bewoners ervan verblijf en mogelijkheden tot behandeling en recreatie worden aangeboden, terwijl zij verder vrij in de maatschappij werken of naar school gaan. Het doel van deze huizen is de *overgang van inrichting of gevangenis naar de maatschappij te vergemakkelijken*. Erg succesvol blijken deze huizen tot nu toe niet te zijn. Als reden hiervoor wordt aangegeven dat de aandacht in dit soort huizen sterk gericht is op het voorkomen van druggebruik. Dit voortdurend op wantrouwen gebaseerde toezicht is funest voor de stemming onder de bewoners en wordt door hen als zeer negatief ervaren. Bovendien wordt het halfweghuis meer gezien als eenzelfde type strafrechtelijke maatregel als de gevangenis, waarin 'doing your time' de beste reactie is om er zonder al te veel moeilijkheden doorheen te komen.

8

Multi-modality programma's

In de laatste jaren is in Amerika de ontwikkeling gaande om programma's op te zetten, die *twee of meer behandelingsvormen in aparte klinieken naast elkaar gebruiken*. Het eerste van deze multi-modality programs is het Illinois drug abuse program. Dit overkoepelende behandelingsprogramma heeft als onderdelen methadon-onderhoudstherapie, ontwenning, residentiële en ambulante drugvrije behandeling, therapeutische gemeenschap, halfweghuis en behandeling m.b.v. antagonistenn. Het voordeel van deze aanpak is dat er voor de verslaafden verschillende behandelingsmogelijkheden zijn, waarbij de voor de betrokkene meest geschikte behandeling kan worden uitgekozen. Bovendien kunnen patiënten gemakkelijk van het ene naar het andere programma worden overgeplaatst als dat meer geschikt lijkt. Dit type programma's kent dan ook lagere uitvalpercentages dan die met één behandelingsmethode. Onderzoek naar het succes van deze methode geeft vaak gunstige resultaten te zien. Op de kwaliteit van dit onderzoek valt evenwel zoveel af te dingen, dat eenduidige resultaten niet te geven zijn.

Conclusies

Het voorgaande overzicht geeft een somber beeld te zien. *Het aantal mensen dat erin slaagt om na een behandeling drugvrij te blijven is zeer klein (hoogstens 10% lijkt een redelijke schatting)*. De programma's verschillen in dit opzicht niet van elkaar. Het is bovendien de vraag of het drugvrij worden wel het gevolg is van de behandeling. Indien we de enkele ontwenning, waarin zo goed als geen resultaat geboekt wordt, als base-line nemen kunnen we zeggen dat behandeling enig (niet al te groot) effect heeft.

9 Uit verschillende lange-termijnonderzoeken komt naar voren dat na verloop van enige jaren ongeveer 30% na een of meer terugvallen erin slaagt definitief abtinent te blijven. De uitvoering van deze onderzoeken laat niet toe te concluderen dat dit het gevolg van een of meer behandelingen is. Dit lange-termijnonderzoek is maar beperkt uitgevoerd, zodat niet bepaald kan worden of de ene methode op de langere termijn effectiever is dan de andere. Het feit dat bij de methadononderhoudstherapie het gebruik van de verstrekte methadon niet als druggebruik wordt gezien, leidt ertoe te denken dat met behulp van deze methode het druggebruik verminderd wordt. De schaarse gegevens over het geringere succes van het beëindigen van de methadon roepen het vermoeden op dat het uiteindelijk nagestreefde doel: blijvende abtinentie, op deze wijze voor velen niet bereikbaar is. Het is duidelijk dat de methadon-onderhoudstherapie waarbij hoge doses gebruikt worden, beter dan elk ander programma in staat is, cliënten in het programma te houden. De uitval uit de andere programma's is veel groter, m.n. bij de therapeutische gemeenschappen (± 80 à 90%). Bij deze laatste methode moet nog bedacht worden dat deze hoge uitval voorkomt in een duidelijk geselecteerde groep. Wel moet bij de methadon-onderhoudstherapie met een omvangrijke uitval rekening gehouden worden als er minder strenge eisen voor deelname gesteld worden.

Onder de deelnemers aan methadon-onderhoudstherapie-programma's is een belangrijke daling in crimineel gedrag te constateren. Ook bij andere programma's wordt af en toe

gevonden dat zij criminaliteitsverminderend werken. Dit is zeker het geval tijdens de behandeling. Verder is nogal eens bekeken of deelnemers aan programma's meer dan voorheen gingen meedoen aan het arbeidsproces, naar school gingen of op andere wijze produktief werden. Aanvankelijk leek het erop dat methadon-onderhoudstherapie ook in deze opzichten effectief was. Later onderzoek wijst erop dat deze methode wat genoemde punten betreft nauwelijks resultaat had. Deze veranderingen zijn wel bij geïntegreerde van de therapeutische gemeenschappen te constateren. Deze zijn echter weer klein in aantal. Wel moet bij deze zeer beperkte resultaten bedacht worden dat het onderzoek waaruit ze naar voren komen meestal niet voldoet aan de eisen waaraan evaluatie-onderzoek zou moeten voldoen. Aangezien vrij algemeen controle-groepen ontbreken en de uitvallers en de non-response veelal buiten beschouwing worden gelaten, is het aannemelijk dat de effectiviteit van de genoemde methoden nog geringer is dan hierboven vermeld. Uiteraard kan op grond van het hoofdzakelijk Amerikaanse materiaal niet zonder meer geconcludeerd worden dat met dezelfde behandelingsmethoden in Nederland even geringe resultaten behaald zouden worden. Wel, dat al te veel optimisme in deze niet op zijn plaats lijkt.

Slot

Wat zegt dit resultaat nu voor de wijze waarop het meest effectief een preventief overheidsbeleid terzake van het gebruik of misbruik van heroïne te voeren is. Voor de beantwoording van deze vraag delen we, in navolging van Brantingham en Faust, preventie in drie onderdelen in: 1) Primaire preventie. Het signaleren van algemene voorwaarden in de omgeving, die het ontstaan van druggebruik bevorderen. De maatregelen om dit tegen te gaan zijn erop gericht deze voorwaarden weg te nemen. Dit is feitelijk oorzakenbestrijding. 2) Secundaire preventie. Hier gaat het om het identificeren van groepen of individuen die een verhoogd risico lopen verslaafd te raken. Na identificatie worden maatregelen genomen, zoals voorlichting op scholen, streetcornerwork onder minderheidsgroepen e.d. Een ander type

maatregelen is het strafbaar stellen van het bezit en/of gebruik van drugs: aangenomen wordt dan dat er van strafbaarstelling een afschrikwekkend effect op de potentiële gebruikers uitgaat (generale preventie). 3) Tertiaire preventie. Hier wordt geprobeerd de reeds verslaafde populatie van hun verslaving af te helpen of minstens hun verslaving tot hanteerbare proporties terug te brengen. Naast de behandeling in ambulante en residentiële klinieken vallen hieronder strafrechtelijke maatregelen zoals gevangenisstraf, voorwaardelijke straffen e.d. al dan niet gecombineerd met behandeling (speciale preventie). Het falen van de tertiaire preventie betekent dat er meer aandacht zal moeten komen voor de primaire en secundaire preventie. Voor wat betreft de primaire preventie: hiervoor is een meer diepgaande kennis van de oorzaken van het druggebruik noodzakelijk dan momenteel aanwezig is, fundamenteel onderzoek op dit terrein is dan ook noodzakelijk. Bovendien moet in het oog gehouden worden dat het bij primaire preventie gaat om ingrijpende maatregelen als veranderingen in het onderwijs, verbetering van werkomstandigheden, scheppen van meer en zinvol werk, verandering van opvoedingspatronen: zaken die niet eenvoudig te verwezenlijken zijn. De nadruk zal moeten komen te liggen op de secundaire preventie. Aangezien de strafrechtelijke aanpak wat de generaal preventie betreft, zeker internationaal gezien, niet erg succesvol lijkt te zijn, *komen niet-strafrechtelijke maatregelen het eerst in aanmerking.*

11

Toch zal er een omvangrijke groep heroïneverslaafden blijven bestaan. Behandeling zal daarom noodzakelijk blijven. Het zoeken naar nieuwe wegen hierbij is belangrijk. *Een van die nieuwe wegen is de multi-modality aanpak.* In Nederland zou een dergelijke aanpak te verwezenlijken zijn door grotere onderlinge samenwerking van de bestaande hulpverleningsorganisaties. Een andere nieuwe manier is het experimenteren met niet-psychologische behandelingsmethoden als acupunctuur, electro-sleep, hypnose en meditatie. Bedacht moet wel steeds worden dat als abstinentie van heroïne als onmiddellijk doel van de behandeling gehanteerd wordt, vele verslaafden

buiten de behandeling zullen blijven. Het is daarom nodig voor bepaalde groepen *meer beperkte doeleinden te stellen*, zoals het verminderen van het gevaar voor de gezondheid van de verslaafde of de vermindering van met druggebruik samenhangende criminaliteit. Hiervoor komen vooral behandelingsmethoden in aanmerking, waarbij aanvankelijk gebruik gemaakt wordt van drugs, zoals heroïne of methadon. Met name de methadon-onderhoudstherapie heeft bewezen de mortaliteit onder gebruikers te kunnen verminderen en het criminele gedrag van verslaafden te kunnen temperen. Een gedifferentieerde aanpak in de behandeling van verslaafden lijkt de aangewezen weg om de verschillende doelen van tertiaire preventie te verwezenlijken.

Een nieuwe kijk op heroïnegebruik*

door L.G. Hunt en N.E. Zinberg

13

De voorstelling die het grote publiek en de deskundige zich maakt van heroïnegebruik, wordt voornamelijk bepaald door het traditionele beeld van de stelende en 'dealende' junkie. Heroïne wordt beschouwd als een niet te beheersen verdovend middel. Voor de wet en in de ogen van de politie is ieder gebruik misdadig waardoor de gedachte dat iedere gebruiker een verslaafde is, versterkt wordt. Vragen als: 'Wie zijn heroïnegebruikers?' en 'Hoe gebruiken zij heroïne?', die van groot belang zijn voor het beleid en de strategie t.a.v. de beheersing van heroïnegebruik, worden zelden gesteld.

Nieuwe gegevens tonen echter aan dat deze vragen opnieuw bekeken moeten worden. Drie onafhankelijk van elkaar gevoerde onderzoeken laten zien dat 1) er veel meer heroïnegebruikers zijn dan verondersteld wordt; 2) dat veel heroïnegebruikers niet verslaafd zijn en 3) dat veel heroïnegebruikers eigenlijk geen behandeling nodig hebben. De algemene conclusie van deze studies zou kunnen zijn *dat vele, zonet de meeste heroïnegebruikers normaal functioneren*. Er bestaan heroïnegebruikers die een keurige baan hebben, een normaal familieleven leiden, in nette buurten wonen en uiterlijk geen van de aan de junkie toegeschreven eigenschappen vertonen. Als nu heroïnegebruik verschillende vormen kan aannemen, moeten oude ideeën over heroïnegebruik verlaten worden en geheel nieuwe strategieën ontwikkeld worden.

De omvang van heroïnegebruik: gebruikers en verslaafden

De bevindingen van twee projecten waarbij kwantitatieve onderzoek-methoden gebruikt

* Dit is een verkorte weergave van: Heroin Use: A New Look.

In: Drug Abuse Council, nr. 9/1976.

worden en een derde project met een case-study benadering worden hier beschreven.

De hoofdstad van de staat Wyoming, Cheyenne (dertigduizend inwoners), is het tegenovergestelde van het milieu dat gewoonlijk met heroïnegebruik geassocieerd wordt; een kleinsteedse sfeer, geen dichtbevolkte krottenwijken, geen dichte concentraties van minderheidsgroepen. F.B.I.-statistieken melden één à twee arrestaties i.v.m. verdovende middelen. Doorgaans betrouwbare indicatoren voor heroïnegebruik suggereren een erg laag verslavingsniveau. Een onderzoek van november 1975 toonde echter aan dat Cheyenne een naar verhouding groot aantal heroïnegebruikers herbergt.

14

Gegevens van verschillende gemeenschapsinstanties – plaatselijke politie, geestelijke gezondheidszorg – laten na analyse zien dat er waarschijnlijk drie- tot vijfhonderd actieve heroïnegebruikers in Cheyenne waren ten tijde van het onderzoek, d.w.z., één à twee procent van de totale bevolking. Dit terwijl er geen drugsbehandelingsprogramma in Cheyenne is en artsen en ziekenhuizen slechts een handvol verslaafden kunnen rapporteren. Het opvallende van deze bevindingen is dat er sprake is van een omvangrijk heroïnegebruik in Cheyenne zonder veel aantoonbare verslaving.

In hoeverre zijn deze cijfers m.b.t. heroïnegebruik representatief voor het gehele land? Algemeen bevolkingsonderzoek vermeldt zeven- tot achthonderdduizend actieve heroïnegebruikers in 1972 en 1974. Wanneer nauwkeuriger onderzoek naar actief gebruik met behulp van bijvoorbeeld urine-analyse met deze bevolkingscijfers wordt vergeleken, blijkt dat deze het aantal gebruikers met vijftig tot enkele honderden procenten onderschatten. Als we de resultaten van bevolkingsonderzoek systematisch vermeerderen door zulke correcties toe te passen, *komen we tot een schatting van ongeveer 3,7 miljoen actieve gebruikers in 1974.*

Een ander, onafhankelijk samenstel van gegevens leidt tot een soortgelijke conclusie. Greenwood schatte het aantal verslaafden aan verdovende middelen op 725.000 in 1974 en minder voor de jaren daarvoor. Als we deze

schattingen voor eerdere jaren stad voor stad vergelijken met het aantal bewezen gebruikers dat sindsdien behandeling heeft gekregen, dan zijn Greenwood's schattingen vijftig procent te laag. Uit andere gegevens blijkt weer dat waarschijnlijk slechts een derde van de actieve gebruikers ooit behandeld wordt. Toepassing van deze twee correcties op Greenwood's schatting levert 4,2 miljoen actieve gebruikers op.

15

Als er dan zoveel actieve gebruikers zijn, waarom zijn die dan niet meer zichtbaar? Een reden hiervoor kan zijn dat betrekkelijk weinigen van hen verslaafd zijn. Gegevens die in deze richting wijzen worden weer geleverd door urine-onderzoek, dat aantoont dat slechts tien tot twintig procent van de actieve heroïnegebruikers dagelijks dit verdovend middel gebruikt. Dit wil nog niet zeggen dat de minder frequente gebruikers nooit verslaafd zullen raken, omdat volgens andere data de tijdsinterval tussen eerste gebruik en lichamelijke verslaving twintig jaar of meer kan zijn, al duurt dat doorgaans veel korter. Deze resultaten pleiten echter wel tegen de voorstelling dat iemand óf geen heroïne gebruikt, óf onherroepelijk verslaafd is. In ieder geval trekken deze gegevens de conventionele gedachte in twijfel dat de gebruiker snel lichamelijk verslaafd raakt. Als deze argumenten gegrond zijn, hoe komt het dan dat de meeste gebruikers hebben kunnen ontsnappen aan het verwachte gevolg van verslaving? Een derde onderzoek, gebruik makend van diepte-interviewtechnieken, schetst de kenmerken van niet-verslaafd, lange termijn, stabiel heroïnegebruik (d.w.z. 'beheerst gebruik'). Een paar gevallen zullen hier beschreven worden.

De niet-verslaafde, beheerste heroïnegebruiker

In totaal werden veertig personen die aan bepaalde minimumcriteria moesten voldoen geïnterviewd. Met betrekking tot ieder subject werden gegevens verzameld omtrent het verloop van zijn of haar heroïnegebruik, school-, werk-, vrienden en familierelaties, gezondheid, opleiding enz. Deze veertig subjecten waren beheerste gebruikers van verdovende middelen gedurende maximaal tien jaar

(gemiddeld 3,6 jaar). Over het algemeen onderhouden zij normale betrekkingen met werk en school en hebben zij regelmatige sociale banden met gebruikers en niet-gebruikers. *Druggebruik is belangrijk voor deze mensen, maar het is slechts één uit meerdere bezigheden voor hen en beperkt zich tot de vrije tijd.*

Arthur D. is een veertigjarige blanke met een vrouw en drie kinderen. Hij heeft een vaste baan. Van zijn zestiende tot zijn vierentwintigste gebruikte hij marijuana, psychedelica en amfetamine. Op vierentwintigjarige leeftijd gebruikte hij voor het eerst heroïne, de eerste twee jaar sporadisch, daarna steeds meer, tot hij op zijn zevenentwintigste erkende dat hij verslaafd was. Zijn vrouw, met wie hij op zijn tweeëndertigste trouwde, keurde zijn druggebruik sterk af. Hoewel zijn gebruik snel afnam, hield hij er nooit helemaal mee op. De laatste vijf jaar is zijn heroïnegebruik beperkt tot het weekeinde.

16

Joe S. is een zesendertigjarige blanke, lijdend aan hemofilie, die als gevolg van de pijnlijke bijverschijnselen van zijn ziekte vanaf zijn jeugd allerlei opiaten voorgeschreven kreeg. Omdat Joe regelmatig en langdurig gehospitaliseerd werd heeft hij de high school niet afgemaakt en is hij de laatste zes jaar zonder werk. Tijdens een nauwkeurig geobserveerd ziekenhuisverblijf, toen Joe twee weken lang geen drugs gebruikte, ondervond hij geen onthoudingsverschijnselen. Wanneer hij besluit zijn gebruik te verminderen verkoopt hij het overschot. De meeste middelen, waar hij gemakkelijk aan kan komen, gebruikt hij om de pijn te verzachten, maar de laatste tijd bewaart hij een beetje om het bij wijze van vrije-tijdsbesteding te gebruiken.

Linda B. is een vijfentwintigjarige vrouw met een zesjarig dochtertje. Ze leeft gescheiden van haar man Al, een verslaafde en een dealer. Voor zij de high school afmaakte gebruikte zij alleen marijuana. Het college verveelde haar en zij reisde voor een jaar naar California waar zij haar man leerde kennen en al snel verslaafd raakte. Al gebruikte veel meer dan zij en leed aan ernstige onthoudingsverschijnselen toen hun heroïne toevoer tijdelijk wegviel. Linda probeerde hierna verslaving te vermijden, ter-

wijl haar man regelmatig afkickte en even zovele keren weer verslaafd raakte. Toen ze zwanger werd gaf ze elk druggebruik op en begon weer toen zij en haar man eindelijk uit elkaar gingen. Tegenwoordig heeft Linda een part-time baantje. Zij gebruikt nu kleine hoeveelheden alcohol en eens per maand een shot. Wanneer zij alleen met vakantie is gebruikt zij meer, maar nooit op opeenvolgende dagen, ten einde verslaving te voorkomen.

17

Deze voorbeelden geven aan dat beheerste heroïnegebruikers en patronen van druggebruik sterk van elkaar kunnen verschillen. Zij ondersteunen de bewering van de hierboven vermelde studies dat niet-verslaafd en beheerst heroïnegebruik bestaat. Beheerst gebruik lijkt vooral in stand gehouden te worden door de evolutie van druggebruik-rituelen; voorgeschreven middel. *Dezelfde mechanismen reguleren bijvoorbeeld ook het alcoholgebruik.* Van de voorschrijven hoe er een redelijk gebruik gemaakt kan worden van een bepaald verdovend middel. *Dezelfde mechanismen reguleren bijvoorbeeld ook het alcoholgebruik.* Van de honderdvijfmiljoen gebruikers van alcohol (net zo'n krachtig verdovend middel als heroïne) zijn er honderdmiljoen 'sociale' drinkers of 'gezelligheidsdrinkers'. Zij hebben cultureel aanvaarde normen geïnternaliseerd die alcoholgebruik toestaan en zelfs goedkeuren. Vanaf hun kinderjaren worden zij geconfronteerd met alcoholgebruik in het gezin, in boeken, tijdschriften, televisieprogramma's enz. Het kind ontwikkelt een meer onbewust dan bewust idee dat alcohol een vertrouwd en dus te beheersen, sociaal aanvaard bedwelmend middel is. Natuurlijk kan een groot aantal factoren dit socialisatieproces verstoren, maar de op vroege leeftijd aangeleerde rituelen en sociale sancties reguleren het latere alcoholgebruik van de meeste Amerikanen. Deze regulerende functie wordt duidelijk wanneer men bedenkt wat voor een desastreuze gevolgen de introductie van alcohol heeft voor een samenleving waar een dergelijk samenstel van rituelen en normen ontbreekt. De ontvankelijkheid van de Noord-Amerikaanse indiaan voor alcohol is een overbekend maar sterk voorbeeld. Het opvallende van de onderzochte beheerste

heroïnegebruikers is dat zij in staat zijn te leven volgens door hen ontwikkelde sociale regels en sancties, die voorzien in een kader dat kan gelden als een hulpmiddel voor de beheersing van heroïnegebruik. Het heersende culturele systeem echter, dat ieder heroïnegebruik definieert als afwijkend gedrag en tevens de opvatting propageert dat heroïne niet beheerst kan worden, ondermijnt de ontwikkeling van juist die sub-culturele houdingen en praktijken die het voorkómen van heroïneverslaving kunnen effectueren. Zeker, de houding van de samenleving t.a.v. heroïnegebruik is te prijzen in zoverre dat sommige mensen ervan weerhouden worden ooit heroïne te gebruiken. Maar het hier vermelde onderzoek doet vermoeden dat er veel meer heroïnegebruikers zijn dan aangenomen wordt. Voortdurende stereotypering en strafbaarstelling door het heersende culturele systeem kan, voor zover het de niet-verslaafde gebruikers betreft, er alleen maar toe dienen dat zij hun banden met die cultuur verliezen en kan hun mogelijkheden om een beheerst gebruik te handhaven verminderen.

Het bestaan van ex-verslaafden die ontdekt hebben dat zij hun heroïnegebruik kunnen beheersen en nu 'chippers' zijn (gelegenheidsgebruikers), zou gevolgen kunnen hebben voor behandelingsprogramma's en in het bijzonder voor methadon-programma's. Dat betekent wel dat men het culturele doel van totale onthouding moet verlaten en het beheerste gebruik van heroïne moet aanvaarden. Om een dergelijke revolutionaire benadering zelfs maar in experimenten toe te passen moet het stereotiepe idee dat heroïne een onvermijdelijk verslavende werking heeft, verworpen worden.

Belangwekkende resultaten in het onderzoek naar kindermishandeling*

door M.F. Maden en D.F. Wrench

De definitie van kindermishandeling

19 Een basisprobleem onder de huidige onderzoekers vormt het meningsverschil over de definitie van kindermishandeling. Oorspronkelijk werd het begrip kindermishandeling gereserveerd voor die gevallen waarin een medische diagnose zulks had vastgesteld (zie Kempe e.a., het zgn. 'gehavende-kind-syndroom'). Er waren echter veel onderzoekers die dit geen adequate categorisering vonden van de kindermishandeling. Het is immers juist zo dat met name de niet meegedeelde of onverklaarbare lichamelijke beschadigingen zo vaak wijzen op kindermishandeling. Slechts de meest specifieke sexuele mishandeling, de kindermoord en de verwaarlozing blijven in dit artikel buiten beschouwing. Van het sexuele misbruik van kinderen is in verscheidene studies vastgesteld, dat dit verschijnsel etiologisch verschilt van kindermishandeling. Terwijl auteurs als Bakan (1971), Alson (1972) en Solomon (1973) kindermoord bestuderen tegen de achtergrond van het verschijnsel kindermisbruik, volgen toch de meeste auteurs Kempe, die stelt dat kindermishandelaars nooit de opzet hebben het kind te vermoorden. Onderzoekers naar kindermoord laten zien, dat de meest voorkomende doodsoorzaak verstikking of wurging is. De dood wordt door een gerichte handeling direct veroorzaakt. Dit in tegenstelling tot de meeste verwondingen als gevolg van kindermishandeling waar het meestal om bloeditstortingen, blauwe plekken en gebroken ledematen gaat.

* Dit is een verkorte weergave van: Significant findings in child abuse research, in: *Victimology: an International Journal*, jrg. II, nummer 2, zomer 1977, blz. 196-224. Zie over dit onderwerp ook de excerpten nrs. 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69.

De achtergrond van deze daden, de wijze waarop ze worden uitgevoerd en het gevolg, geven aan dat kindermishandeling en kindermoord etiologisch verschillen.

Een ander meningsverschil bestaat tussen de onderzoekers over de relatie tussen verwaarlozing van het kind en de kindermishandeling. Sommigen zijn van mening, dat verwaarlozing en mishandeling in elkaars verlengde liggen, anderen menen dat ook deze verschijnselen etiologisch verschillen. Zij wijzen er met name op dat de verwaarlozing veel sterker samenhangt met armoede, terwijl de kindermishandeling meer tegen de achtergrond van psychische spanningen der volwassenen moet worden beschouwd.

Al met al zal kindermishandeling voor dit artikel worden gedefinieerd als *een opzettelijke aanval op het kind door iemand die als verzorger verantwoordelijk is voor het kind, waardoor lichamelijk letsel wordt toegebracht.*

20

Enige onderzoekresultaten

Waar komt kindermishandeling voor?

Het is bekend dat kindermishandeling in West-Europa, Scandinavië, Australië, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten voorkomt, ook is het in India en Oeganda gesignaleerd. De cijfers van deze landen zijn echter niet goed vergelijkbaar. Sommige onderzoekers komen tot de conclusie dat de juiste cijfers ontbreken, terwijl anderen toch menen te kunnen vaststellen dat de kindermishandeling in de Verenigde Staten minstens zo ernstig is als in West-Europa. De verschillen in de cijfers worden misschien toch voor een groot deel verklaard door verschillen in de definitie van kindermishandeling en in de interpretatie hiervan. Cijfers worden veelal verkregen door een groot aantal interviews met gezinnen met kinderen, waarbij het aantal gemelde mishandelingen wordt gecorrigeerd om te voorkomen dat dezelfde gevallen twee of meer keer worden geteld. Uit verschillende onderzoeken wordt geconcludeerd dat er van een toename in de kindermishandeling kan worden gesproken. Smith (1975) schrijft de toename van het aantal gevallen van kindermishandeling toe aan de groei in het aantal on-

wettige kinderen en de steeds lagere huwelijksleeftijd. Het is echter ook voorstelbaar dat de groeiende belangstelling voor het verschijnsel een ruimere registratie tot gevolg heeft gehad, waardoor de toename maar schijn is. Men is het in z'n algemeenheid niet eens over het aantal kinderen dat per gezin mishandeld wordt. Sommige onderzoekers tonen aan dat er altijd slechts één kind, het kind van de rekening is. Andere onderzoeken laten zien, dat wanneer het oudste kind mishandeld wordt de daaropvolgende kinderen eveneens het risico lopen. Ook over de plaats binnen het gezin van het meest mishandelde kind zijn de onderzoekers het niet eens. Volgens het ene onderzoek zouden vnl. de oudste kinderen het slachtoffer zijn, volgens het andere onderzoek juist de jongste kinderen.

Welke kinderen worden mishandeld?

21

Over het algemeen kan uit de verschillende onderzoeken worden geconcludeerd dat vnl. jongere kinderen het slachtoffer van kindermishandeling zijn. Uit een aantal onderzoeken blijkt dat *de meerderheid nog geen 6 jaar oud is*. Uit die onderzoeken blijkt ook dat vooral de iets oudere kinderen de kans lopen slachtoffer van sexueel misbruik te worden. Bij hen gaat het dan weer vooral om de meisjes. Bij de gewone kindermishandeling is er vaker sprake van mannelijke slachtoffers. Als hypothese ter verklaring van dit feit wordt gewezen op de culturele rol van de vrouw in de samenleving, die bepaalt dat zij zich al snel passiever opstelt dan de man. Uit een aantal studies is ook duidelijk naar voren gekomen, dat de mishandeling van het meisje over het algemeen ernstiger vormen heeft aangenomen voordat het wordt ontdekt dan bij jongens het geval is. Het aantal gevallen waarbij het om mishandeling van kleurlingen ging bleek in sommige onderzoeken disproportioneel groter dan blanke kinderen.

Hoewel niet alle onderzoeken methodetechnisch volledig juist zijn, wordt er toch min of meer door gesuggereerd dat er een verband bestaat tussen complicaties bij de geboorte of buitenechtelijke zwangerschap en de mishandeling van het kind op latere leeftijd. Uit één onderzoek komt zelfs naar voren, dat het aantal

gevallen van mishandeling waarbij van dergelijke complicaties sprake is twee maal zo groot is als het aantal waarbij dit niet het geval is. Er wordt wel aangenomen, dat door deze complicaties de ouders tot op zekere hoogte teleurgesteld zijn in de nieuwgeborene.

Uit een ander onderzoek is ook gebleken, dat het aantal contacten tussen moeder en kind gedurende de eerste dagen na de geboorte van groot belang is. Hoe kleiner dit aantal, hoe groter de kans op een verwijdering tussen moeder en kind op latere leeftijd.

Welke vormen kan de kindermishandeling aannemen?

Meestal blijkt het bij kindermishandeling om slag- en brandwonden te gaan. *Bloeduitstortingen en gebroken ledematen komen het meest voor.* In de meest ernstige gevallen gaat het om hersenletsel of andere interne bloedingen. Het is gebleken dat in de meeste gevallen kinderen niet één incidentele keer slachtoffer van ouderlijke mishandeling worden. Meestal wordt het kind systematisch over langere tijd mishandeld. Vaak is het zo, dat ondanks tussenkomst van hulpverleners deze mishandeling toch doorgaat.

De gevolgen van de kindermishandeling

De meeste onderzoekers komen tot de conclusie dat naast het lichamelijke letsel meestal ook van enig psychisch letsel sprake is. Wat ook veel voorkomt is dat het gezichtsvermogen beschadigd wordt of dat de groei stagneert bij het kind.

Ook ten aanzien van de intellectuele prestaties heeft men vastgesteld dat kindermishandeling hierop van invloed is. Hoe het verband precies ligt heeft men niet kunnen aantonen, wel is duidelijk geworden, dat met name de kinderen die als gevolg van de mishandeling groeistoornissen vertonen ook intellectueel achterblijven. Eén van de duidelijkste kenmerken van deze achterstand ligt in het taalgebruik.

Opvallend is het grote aantal moeders dat ten aanzien van hun kind dat zij mishandelde opmerkte dat het zich zo afwijkend gedroeg. Van enig afwijkend gedrag bij mishandelde kinderen is maar weinig komen vast te staan. De onderzoeken hebben op dit punt ook niet aangege-

ven dat mishandelde kinderen zich later meer afwijkend gedragen.

Wie mishandelen kinderen?

Men is het erover eens dat het bij de meerderheid van de mishandelende ouders om de natuurlijke ouders gaat. Het lijkt wel zo te zijn, dat bij stiefouders de mishandeling vlugger blijkt en wordt vastgesteld. Over het algemeen mishandelen moeders hun kinderen vaker dan vaders. Slechts wanneer de vader zonder werk is, komt hij als mishandelaar wat meer voor. Opvallend is hierbij dan weer, dat hij zowel jongere als oudere kinderen mishandelt.

23

Men heeft de indruk dat de ouders meestal samen aan kindermishandeling doen ook al wordt het feitelijk gerapporteerde letsel slechts door één ouder toegebracht. Uit één onderzoek bleek dat meestal de moeder het kind voor het eerst mishandelde, waarna beide ouders de mishandeling voortzetten. Uit de meeste onderzoeken komt naar voren, dat de ouders veelal jong zijn. Dit geeft steun aan de hypothese van Smith (1975) dat de kindermishandeling vnl. in teenage-huwelijken voorkomt. De meeste onderzoeken geven niet de indruk dat het bij de kindermishandeling om minder intelligente ouders gaat.

Ten aanzien van het algemeen maatschappelijk gedrag valt in de onderzoeken op, dat veel van de ouders een overigens zeer verschillend meestal a-sociaal verleden hebben. Er blijkt een opvallende samenhang te bestaan tussen kindermishandeling en een crimineel verleden van de vader. Ook wordt duidelijk, dat de moeders van mishandelde kinderen vaker zelf uit een sociaal armelijk gezin komen. De gezinnen waaruit deze moeders komen zijn meestal groter dan de middelmaat, terwijl zij zelf vaak ook weer een groot gezin vormen. Een aantal studies wijst er echter op dat ook in onvolledige gezinnen vaak kindermishandeling voorkomt. Gemeenschappelijk hebben deze gezinnen, dat er erg vlug en vaak bestraffend wordt opgetreden en dat de sfeer vijandig is.

Over het algemeen komen de onderzoekers tot de conclusie dat *kindermishandeling het best kan worden omschreven als een gedrags-*

patroon beter dan als een psychiatrisch ziektebeeld. In het algemeen voelen mishandelende ouders zich gefrustreerd in hun emotionele behoefte waardoor zij het moeilijk vinden om verantwoordelijkheid te dragen, vooral ten aanzien van het opgroeiende kind.

De omstandigheden waaronder kindermishandeling plaats vindt

De meeste gezinnen waarin kindermishandeling voorkomt moeten het met een laag inkomen doen. Vaak is er sprake van werkloosheid, van werkonzekerheid of onregelmatig werk. Van de gezinnen waarbij de vader wel werk heeft is dit meestal in de sector handenarbeid. De meesten wonen in een huurhuis, dat zij zelf als 'onder de maat' karakteriseren. De onderzoeken geven niet aan hoe specifieke woonomstandigheden tot kindermishandeling bijdragen. In z'n algemeenheid kan slechts worden aangenomen, dat van de sociaal-economische factoren het werk- en inkomensaspect de belangrijkste rol spelen. In verschillende onderzoeken is ook uitgebreid ingegaan op de sociaal-culturele factoren. De ene samenleving staat immers meer geweld toe (of propageert meer geweld) dan de andere samenleving. Dit geldt ook voor de verschillende subculturen. Er is echter in één van de onderzoeken komen vast te staan dat in de lagere klassen de kindermishandeling juist wordt gezien als iets dat bij de hogere klassen voorkomt. Zij staan afkeurend tegenover lichamelijk geweld toegepast op kinderen.

24

Conclusies

De vele onderzoeken hebben zowel aangetoond dat een aantal hypothesen juist is, terwijl zij op andere punten verschillen in de resultaten. Over het algemeen gaat het bij kindermishandeling om jonge kinderen zowel jongens als meisjes die meestal niet incidenteel maar meerdere keren mishandeld worden. De meeste slachtoffers ondervinden van de mishandeling niet alleen lichamelijke gevolgen, maar ook psychisch letsel. De mishandelende ouders zijn meestal de natuurlijke ouders, doorgaans nog jong, met vaak een groot gezin. De moeder treedt het meest mishandelend op. De ouders vullen elkaar echter over het alge-

meen aan. Meestal hebben zij persoonlijke moeilijkheden waardoor ze niet in staat zijn verantwoordelijkheid te dragen. Persoonlijke frustraties bij de ouders spelen een grote rol. Veel van de onderzoeksresultaten wijzen erop dat de theorie van Gil, die stelt dat kindermishandeling een gevolg is van situationele stress, juist is. Vooral werkloosheid en geldgebrek bleken samen te hangen met de kindermishandeling. Ook de nadruk die Gil legt op de culturele overdracht van geweld lijkt steun te vinden in de onderzoeksresultaten. Dit blijkt vooral uit het feit dat nogal wat mishandelende ouders uit een delinquent milieu voortkomen.

25

Sommige onderzoekresultaten vragen om een uitgebreide vervolgstudie. Zo is het de vraag wat voor verschil er gemaakt wordt in de bestraffende maatregelen tegenover jongens en meisjes. Ook kan men zich afvragen wat nu wel of niet van jonge vrouwen als bestraffende maatregel getolereerd wordt. Ook vraagt de constatering dat vaak de moeder het kind het eerst mishandelt en de vader later in de mishandeling meegaat, om nader onderzoek. Een andere onderzoekconclusie die wellicht na nader onderzoek een handvat kan bieden ter beperking van de kindermishandeling vormt het gegeven dat vaak sprake is van buitenechtelijke kinderen die het slachtoffer zijn. De emotionele band tussen moeder en kind de eerste dagen na de geboorte is van groot belang. In dit verband zouden wellicht ook de geboorten die in het ziekenhuis plaatsvinden een andere begeleiding behoeven. Omdat geen van de bestaande theorieën deze moeder-kindband erg benadrukt, zouden ook in de theorievorming nieuwe wegen kunnen worden ingeslagen.

Labeling theorie en de individuele constructie theorie: een voorstel tot synthese

door J.A. Scimecca*

26

Hoewel de labeling theorie in het begin van de jaren zestig veel opgang maakte, staat zij de laatste jaren in toenemende mate bloot aan kritiek. Het wordt de aanhangers ten eerste verweten dat de theorie nooit proefondervindelijk getoetst is en het tweede punt van kritiek betreft het feit dat zij uitgaan van een deterministische kijk op de individuele dader in het stigmatiseringsproces. Het is moeilijk om deze kritiek te weerleggen; slechts door middel van het integreren van een volledig ontwikkelde theorie over individuele psychologische processen in de labeling theorie zal dit mogelijk zijn. Nu is het volgens ons zo, dat een dergelijke theorie al bestaat. Het is de door George Kelly ontwikkelde 'individuele constructie theorie', waarover we het in dit artikel zullen hebben.

Het empirisch toetsen van de labeling theorie
De propositie die ten grondslag ligt aan *de labeling theorie veronderstelt dat de maatschappelijke reactie in de vorm van het opplakken van een etiket leidt tot een ander zelf, een veranderde zelfopvatting van de geëtiketteerde*. Maar wat betekenen begrippen als zelf en zelf-opvatting? Pogingen tot definities hiertoe zijn meestal tautologieën, of ze zijn zo vaag dat ze ieder empirisch onderzoek al bij voorbaat vrijwel onmogelijk maken. Een poging van Schwartz en Stryker om hieraan met behulp van de semantische differen-

* Dit is een verkorte weergave van: Labeling theory and personal construct theory: toward the measurement of individual variation.
In: The journal of criminal law and criminology, 68e jrg., nr. 4, december 1977, blz. 652-659 (U.S.A.).

tiaal te ontkomen, is niet gelukt want ook zij blijven het individu beschouwen als een passieve figuur. Hetzelfde geldt voor een empirische toets van Rotenberg. Weliswaar ziet deze onderzoeker in dat de wijze van labelen afhankelijk is van maatschappelijk en cultureel bepaalde vooronderstellingen, maar niettemin hanteert hij zelf net als Schwartz en Stryker een vooraf bepaald schema voor het analyseren van zelf-opvattingen.

De deterministische opvatting van de individuele dader in het stigmatiseringsproces

Impliciet hangt de labeling theorie een deterministische opvatting aan. Aan de door George Mead benadrukte noodzaak om te kiezen tussen indeterminisme en determinisme gaat men ogenschijnlijk geheel voorbij, terwijl men in feite voor het determinisme kiest. Dit is een direct gevolg van het feit, dat in de labeling theorie een al te grote nadruk wordt gelegd op succesvol labelen en op het spelen van een afwijkende rol.

27

De meeste aanhangers van de labeling theorie kiezen voor een symbolisch interactionisme in de zin van Manfred Kuhn. Deze beschrijft het zelf en de menselijke interactie als structuren; het georganiseerde geheel van zelfopvattingen legt reeds tevoren vast, welke handelingen verricht zullen gaan worden en de menselijke interactie bestaat uit stabiele, kant en klare patronen van rolvoorschriften. In deze opvatting ontbreekt echter de eigen inbreng van individuen afzonderlijk. *Dit betekent, dat men er niet zomaar vanuit kan gaan dat de betrokkenen het label 'deviant' ook zelf zullen accepteren.* Uit een recent onderzoek bij mensen die als geestelijk gestoord waren bestempeld, is bijvoorbeeld duidelijk naar voren gekomen dat zij ertegen protesteren om als zodanig te worden aangemerkt.

Wil de labeling theorie weerstand kunnen bieden aan de bestaande kritiek, dan zal zij moeten komen met ideeën over zelf-opvatting, die deze actieve en exploratieve kant van het individu benadrukken. Zoals we al hebben aangegeven, zijn deze te vinden in de individuele constructie theorie van George Kelly. Volgens Kelly komen individuen slechts dingen aan de weet over de wereld waarin zij leven,

voorzover ze die wereld voor zichzelf kunnen verklaren.

De formele inhoud van de personele constructie theorie

Het fundamentele postulaat van Kelly's theorie is, dat persoonlijke processen psychologisch in banen geleid worden, afhankelijk van wat men verwacht dat er zal gaan gebeuren. Mensen bouwen voor zichzelf een systeem op, een voorstelling over hoe de wereld in elkaar zit, waarmee ze testen of hun verwachtingen in de praktijk uitkomen. Dit 'construct' systeem dient als basis voor hun verdere gedrag. Zij bepalen zo het verschil tussen voor het systeem belangrijke en onbelangrijke dingen en maken het steeds beter geschikt voor het anticiperen op gebeurtenissen, zij het dat het bereik daarvan niet oneindig is.

Constructie theorie en labeling theorie: een synthese

28

Tot nu toe is niet overtuigend aangetoond dat mensen die een strafproces hebben doorlopen, daardoor misdadiger worden dan mensen die dat niet hebben gedaan. Bij onderzoek op dit gebied heeft men nooit goed getest welke de psychologische toestand van het gestigmatiseerde individu was. Men neemt maar zonder meer aan, dat gedrag direct voortvloeit uit de zelf-opvatting. Om toch de subjectieve toestand van het individu te testen, kan de theorie van Kelly worden gebruikt. Hij heeft verschillende methodes ontwikkeld om de zelf-opvattingen van mensen aan het licht te brengen en te meten. Zijn meest uitgewerkte meetinstrument is de zogeheten 'Role construct repertory test'. De individuele constructie theorie benadrukt dat iedere persoon voor zichzelf een hiërarchisch georganiseerd systeem van onderling verband houdende 'bouwsels' (constructies) opzet, en de genoemde test onderzoekt zowel de hiërarchische status als de onderlinge relaties tussen de constructies. Voor de aanhangers van de labeling theorie nu zou het interessant zijn, om in het bijzonder die constructies te analyseren, die betrekking hebben op macht en gezag, en op gestigmatiseerde rollen. *Daarmee zou voldoende duidelijk gemaakt kunnen worden,*

waarom sommige individuen negatieve labels wèl accepteren, en andere niet. Van bijzonder belang binnen de individuele constructie theorie zijn in dit verband de volgende vier constructies: 1) die welke anderen in de context inlijven; 2) die waaraan nieuwe elementen kunnen worden toegevoegd ten einde toekomstige gebeurtenissen te organiseren; 3) die welke het handhavingsproces van het individu reguleren en 4) die welke leiden tot steeds dezelfde voorspellingen.

Deze vier constructies kunnen worden geanalyseerd om aan te geven in hoeverre een bepaald individu specifieke ideologische typeringen aanvaardt of verwerpt. Zo kan de individuele constructie theorie veranderingen in de zelfopvatting aanduiden. Zij biedt daarbij tevens een processueel meetinstrument van persoonlijkheid, dat de labeling theorie mist. Dit proces werkt als volgt: wanneer een persoon voor een keuze wordt gesteld, zal hij dat alternatief kiezen dat de beste basis lijkt op te leveren voor het anticiperen op komende gebeurtenissen. Zo zullen bijvoorbeeld mensen zonder macht, mensen uit de lagere klassen, weinig aanleiding zien om aan een negatief etiket weerstand te bieden; zij zullen eerder geneigd zijn om dit gegeven uit de werkelijkheid zonder protest in te calculeren. Mensen met meer macht daarentegen hebben meer keuzemogelijkheden. Een andere gevolgtrekking van de theorie is, dat er geen objectief moreel waarde-oordeel kan bestaan over de 'slechtheid' van mensen met afwijkend gedrag. Deze keuze voor het aanvaarden van het label deviant immers is waarschijnlijk slechts het meest voordelige alternatief vergeleken met een aantal nog beperktere constructies.

Wat we dus gevonden hebben is een manier om te analyseren hoe een individu zichzelf ziet, en wel een manier die gebaseerd is op het principe van de keuzevrijheid. Door een werkbaar psychologisch model te bieden en een methodologie waarmee constructies worden onderscheiden en op hun waarde geschat, biedt de individuele constructie theorie ons inzicht in de relatie tussen actor en reactor, stimulus en respons, en vooral tussen tevoren aanwezige verschillen en reactie-effecten. Als

de aanhangers van de labeling theorie hun reserves ten aanzien van het gebruik van psychologische variabelen eindelijk eens laten varen, zullen zij merken dat er een veelbelovende theorie over crimineel gedrag op hen ligt te wachten.

De bewaker als hulpverlener*

Mogelijkheden ter verbetering van het crisismanagement in gevangenissen

door R. Johnson

31

Een van de gevolgen van het denken over de detentie-situatie in termen van maximale beveiliging is de strikte scheiding van bewakings- en hulpverlenings-functie. Waar er al sprake is van een doorbreking van dit rolpatroon wordt de bewaker een conventionele hulpverleningstaak toebedacht. Op deze wijze hoopt men munt te slaan uit de ervaringen die de bewaker als zodanig in het verleden heeft opgedaan. Veelal leidt dit tot problemen, zowel organisatorische als morele. Pogingen waarbij nagegaan werd in hoeverre het mogelijk is de bewaker actief bij de hulpverlening te betrekken zijn tot nu toe niet ondernomen omdat de autoriteiten ervan uitgaan dat dit het verenigen van het onverzoenbare impliceert.

Het schijnbaar onvermijdelijke antagonisme tussen deze twee functies berust op het feit dat hulpverlening een klimaat vergt van tolerantie en een sfeer waarin de verantwoordelijkheid van de gedetineerde wordt gestimuleerd, terwijl bewaking de nadruk legt op controle en discipline. Daarbij komt dat de mensen die deze twee taken vervullen, denken in totaal verschillende waardensystemen en elkaars optreden veelal als wederzijds belemmerend ervaren.

Toch kan de kloof overbrugd worden. In werkelijkheid hebben bewakers en hulpverleners gezamenlijke belangen zowel op korte als op lange termijn gezien. Beiden zijn werkzaam in een situatie die gekenmerkt wordt door grote spanningen waarop beiden adequaat moeten reageren.

* Dit is een verkorte weergave van Ameliorating Prison Stress: some helping roles for custodial personnel.

In: International journal of criminology and penology 1977, blz. 263-273.

Aan de taak van de bewaker nu zijn verschillende aspecten te onderkennen die in het verlengde liggen van de taak van de hulpverlener. Voor een goede vervulling van die taak moet de bewaker in zijn dagelijks en rechtstreeks contact met de gedetineerde, alert zijn op diens wijze van reageren. Van de bewaker wordt verwacht dat deze gevoelig is voor de gemoedswisselingen van de gedetineerde, diens momenten van irritatie merkt en plotseling optredende veranderingen in het normale gedrag signaleert, wil er sprake van zijn dat hij bij dreigende crisissituaties een eerste opvang kan betekenen in afwachting van verdere meer specifieke hulpverlening.

Wat de rol van bewaker precies omvat gezien vanuit het gezichtsveld van de hulpverlening is niet geheel duidelijk. Wél weten we hoezeer het optreden van bewakers de hulpverlening kan blokkeren. Een aanduiding van de mogelijkheden die het bewakingspersoneel in deze kan bieden, is van belang voor degenen die verantwoordelijk zijn voor het beleid in de gevangenissen. Hieronder treft men een weergave aan van resultaten van een exploratief onderzoek naar deze mogelijkheden.

Belemmerende factoren

Uit het bewakingspersoneel van drie gevangenissen met zeer streng regime te New York werd een steekproef onder 81 ervaren bewakers genomen. Via half-gestructureerde interviews met hen – waarbij slechts één persoon weigerde – werd geprobeerd na te gaan in welke mate men ervaring had met situaties waarin gedetineerden in een crisis dreigden te geraken, in welke mate crisis-verschijnselen voorkwamen en op welke wijze men optrad ter voorkoming ervan.

De interviews brachten twee zaken aan het licht. Allereerst de zeer grote mate van variatie m.b.t. de schets van de feitelijke situatie door de betreffende personeelsleden. Schattingen van het aantal voorkomende crises door bewakers die in dezelfde situatie werkzaam waren, liepen uiteen van 0% tot 65%! Waar de een over de voorgaande zes maanden geen enkele crisis rapporteerde, noteerde een ander over dezelfde periode dat 10% van de gedetineerden in die situatie belandden. Op de twee-

de plaats brachten de gesprekken aan het licht dat er zeer verschillend wordt gedacht door de bewakers over hun betrokkenheid bij de hulpverlening.

Een drietal factoren lijken van belang ter verklaring van de aangetroffen verschillen bij het gevangenispersoneel.

1. De perceptie van de rol als bewaker.

Bij bepaalde bewakers leeft de opvatting dat preventief optreden of daadwerkelijke crisis-interventie niet tot hun taak behoort; daarvoor zijn anderen. Andere bewakers hebben weinig fiducia in de hulpverlening als zodanig die een sterk accent legt op het psychisch welzijn van de gedetineerde; ze beschouwen de problematiek van de gedetineerde veelal als een kwestie van aanpassingsmoeilijkheden. Alleen zij die agressief dreigen te worden of op een andere manier de orde dreigen te verstoren krijgen hun aandacht.

2. De opvatting bij de bewaker wat onder een crisis te verstaan.

33

Het feit dat in de ogen van sommigen crises zeldzaam zijn kan ook voortvloeien uit hun opvatting omtrent een crisis. Voor sommigen moet een gedetineerde welhaast geheel psychotisch of sterk suïcidaal zijn wil er in hun ogen sprake zijn van een crisis. Uiteraard wordt vanuit een dergelijk perspectief bijna alles afgedaan als een pseudo-crisis of een vorm van simulatie.

3. De mate waarin men in staat is signalen die wijzen op een naderende crisis te onderkennen. Een erg afstandelijke opstelling t.o.v. de gedetineerde ten gevolge van het sterk benadrukken van de bewakersrol kan er gemakkelijk toe leiden dat men eenvoudig niets bemerkt van de situatie waarin de ander geraakt.

Toch toont dit onderzoek aan dat ongeveer 20% van de betrokken stafleden aandacht heeft voor de sociale en psychologische aspecten van de detentiesituatie. Zij zijn het die oog hebben voor het hulpverleningsaspect in de bewakingsrol.

De bewaker als hulpverlener

Degenen die oog hebben voor deze tweedelige taak beschouwen zichzelf als een belangrijke schakel in het crisis-management. Deels omdat

zij in staat zijn informatie verkregen door nauwgezette observatie door te geven aan andere hulpverleners, deels omdat zij actief kunnen ingrijpen als de situatie ter plekke dit vraagt. Welke zijn nu de factoren die de effecten van een dergelijk optreden door bewakend personeel in de weg staan? Allereerst het bij sommigen aangetroffen gevoel dat zij niet de adequate scholing hebben genoten om met succes op te treden. Dit gesignaleerde gebrek gecombineerd met de uiterlijke kenmerken, zoals het uniform, die de bewakingsfunctie zo sterk beaccentueren, leidt vaak tot een gevoel van onmacht bij de betrokkenen. Een factor die sterk demotiverend werkt is ook de onachtzaamheid voor hetgeen de bewaker doet en aan informatie verschaft van de zijde der deskundigen als therapeuten, psychiaters, psychologen etc. Men luistert niet, zo schijnt het de bewaker toe en het gevolg is dat deze zich geïsoleerd voelt tussen gedetineerde en deskundige.

34

Informeel netwerken

Hoewel het zo is dat in het algemeen samenwerking tussen het bewakings- en het hulpverlenend personeel ontbreekt, zijn er situaties waarin een dergelijk contact op informele basis gerealiseerd is. Dergelijke situaties die hier als 'informele netwerken' worden aangeduid, bieden effectieve mogelijkheden voor de inbreng van de bewaker in het hulpverleningsproces.

Om een indruk te krijgen van de huidige situatie in een aselechte steekproef genomen onder de drie hulpverleningsstaven van de betreffende gevangenissen. In totaal werd de helft van het aantal hulpverleners benaderd. Alle 18 personen werden ondervraagd naar hun ervaring in het crisis-management en in het bijzonder naar de rol van de bewaker wat betreft opvang en behandeling van de gedetineerde. Wanneer de noodzakelijke voorzichtigheid bij de interpretatie van de op een kwantitatief zo smalle basis verkregen resultaten niet uit het oog verloren wordt, kan worden vastgesteld dat men bij deze groep eenzelfde patroon als bij de bewakers aantreft. Enerzijds een groep geïnvolveerde, zich actief opstellende personen, anderzijds een groep hulpverleners met een

meer passieve instelling. Het is de eerstgenoemde groep — ongeveer de helft der respondenten — die de bewaker een belangrijke functie in de crisisbehandeling toedenkt.

Deze resultaten tonen aan dat bepaalde bewakers systematisch bij de hulpverlening kunnen worden ingeschakeld. Sommigen waren zelfs van mening dat men ook de bewaker 'oude stijl' hierbij zou kunnen betrekken wanneer men erin slaagt hem te overtuigen van het resultaat en het belang van een dergelijke samenwerking. Op dit moment is het zo dat de gedetineerde maar moet afwachten of de bewaker waarop hij of zij aangewezen is al of niet zichzelf capabel voelt om op te treden op de hier bedoelde wijze. De hulpverlening zou al heel wat meer effect kunnen ressorteren wanneer men systematisch zou streven naar situaties waarin beide staven tot samenwerking zouden kunnen komen.

35

Het onderzoek geeft ook aan dat bewaker en hulpverlener gemeenschappelijke belangen hebben maar door wederzijdse stereotype beeldvorming of bureaucratische organisatiestructuren geïsoleerd blijven. Het gevolg is niet zelden dat beide partijen in een verbitterde houding tegenover elkaar komen te staan.

Conclusie

Het bij de hulpverlening betrekken van bewakend personeel dat een als hierboven aangeduide dubbelrol kan vervullen, biedt mogelijkheden tot effectief crisis-management.

Uiteraard is dit geen eenvoudige opgave; belemmeringen van zowel persoonlijk-psychologische als van organisatorische aard moeten overwonnen worden wil men het gestelde doel bereiken.

Wil de gevangenis als instituut meer betekenis krijgen in therapeutisch opzicht dan dient er een klimaat te worden geschapen waarin de gedetineerde op die momenten en in die mate aandacht krijgt als hij nodig heeft. Juist waar het optreden van de bewaker in hoge mate bepalend is voor het al of niet realiseren van een dergelijk klimaat, zou van de hier bedoelde samenwerking positieve invloed uit kunnen gaan.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Rechtssociologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Uitleen van tijdschriften

36

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een kopie worden gevraagd bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie, Bogaard-Centrum, Sir Winston Churchillaan 366, Rijswijk, tel. 070-949383, toestel 143/144.

Algemeen

1

Kroes, R. *Van Brown tot Bakke; de rol van recht, rel en rede in Amerika's rassenvraagstuk.*
Intermediair, 14e jrg. nr. 7, 17 februari 1978, blz. 1-7 (N.).

Naar aanleiding van de voor het Hoogerechtshof spelende kwestie van z.g. 'positieve' discriminatie, waarbij het erom gaat of een blanke student toegang tot een universiteit geweigerd mag worden op grond van overwegingen omtrent blank-zwart rato in samenstelling van de studentenpopulatie, beschrijft de auteur de geschiedenis van de rassenkwestie gedurende de afgelopen twintig jaar. Als beginpunt worden de onrusten in Little Rock gememoreerd. De onlusten van 1957 worden geplaatst tegen de achtergrond van de drie jaar daarvoor gedane, zeer opmerkelijke uitspraak van het Hof. In deze uitspraak werd de sedert lang heersende praktijk in het Zuiden, gerechtvaardigd door de frase 'separate but equal', als in strijd met de grondwet aangemerkt en werd de federale rechterlijke macht ingeschakeld bij de realisering van de nagestreefde onderwijsdesegregatie. De auteur

beschrijft het conflict vanuit het perspectief dat het een typerend Amerikaans gegeven is dat de maatschappelijke conflicten hun verwoording krijgen in uitspraken van het Hof.

2

Kroes, R. *Van Brown tot Bakke; de actieve rol van Amerika's rechters in de rassenkwestie.*

Intermediair, 14e jrg., nr. 8, 24 februari 1978, blz. 31-39 (N.).

In het vervolg op het voorgaande artikel beschrijft de auteur hier de ontwikkeling die men kan waarnemen in de gerechtelijke uitspraken inzake de rassenkwestie. Tot uiting komt in welke grote mate het Hof, bij het in gebreke blijven van zowel wetgevende als uitvoerende macht, een sturende rol heeft gespeeld. Dit feit plaatst de auteur in een breder historisch perspectief: de al van het ontstaan der federatie daterende tegenstelling inzake de verhouding federaal gezag en statelijke autonomie. In de toespitsing op het rassenvraagstuk wordt zichtbaar in welke zin er hier sprake is geweest van een rechterlijk activisme waarbij de rol van de rechterlijke macht veranderd is. Van een voorkomen c.q. teniet doen van grondwettelijk onrecht (segregatie) wordt het een opleggen van criteria ter realisering van een doel (integratie). In de strijd tegen het uitbannen van raciale maatstaven lijkt men aldus zelf van raciale criteria uit te gaan. Vandaar de importantie van de actuele kwestie. Met literatuuropgave.

37

Strafrecht en strafrechtspleging

3

Brongersma, E. *De betekenis van 'ontucht' bij zedemisdrijven met kinderen.*

Delikt en delinkwent, 8e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 6-19 (N.).

De auteur spreekt over dat onderdeel van artikel 247 Sr. dat het plegen van ontuchtige handelingen met iemand beneden de leeftijd van zestien jaren verbiedt. De wettelijke term 'ontucht' mag niet geïnterpreteerd worden als 'zedelijk verwerpelijke handelingen op sexueel gebied'. De enige overblijvende mogelijkheid is dan, volgens de schrijver, het hier beschermende rechtsgoed te zien in de sexuele vrijheid. Is sexuele zelfbepaling bij kinderen echter mogelijk? Is sexueel contact beneden een bepaalde leeftijd niet op de een of andere manier schadelijk? Leidt het intieme sexuele contact tot een betere ontplooiing van de opgroeiende jongere? Dit zijn de kernvragen die door de auteur, met aanhaling van vele schrijvers, worden behandeld. Zijn conclusie is, dat van blijvende schade geen sprake is. Dit betekent dat 'ontucht' slechts daar aanwezig geacht mag worden, waar van een aantasting van de sexuele zelfbepaling van het kind sprake is. Ten slotte geeft de auteur nog enkele reacties weer die aan de

Adviescommissie Zedelijkheidswetgeving zijn uitgebracht.

Met literaturopgave.

4

Brucken Fock, E. P. en A. Heijder. *Het rapport van de Commissie doelstelling en functie huis van bewaring*. Nederlands juristenblad, jrg. 53, 4 maart 1978, blz. 173-176.

Het eindrapport van de commissie van Hattum is aanleiding tot twee vragen; één omtrent de door de commissie gevolgde werkwijze en een omtrent de inhoud van het advies. Inzake de werkwijze menen de auteurs dat men hier niet kan spreken van een beleidsadvies omdat er geen wegen, middelen en tijdstippen worden aangegeven ter bereiking van een aanvaard doel, omdat een veranderingsstrategie ontbreekt en een theorie van de penitentiaire werkelijkheid afwezig blijkt. Inzake de inhoud wordt gesteld dat de auteurs helaas niet een ordening hebben aangebracht in de opdrachten die in hun ogen het huis van bewaring heeft te vervullen: het garanderen van een veilige bewaring, het bevorderen van een goede rechtsgang en het zo min mogelijk schade toebrengen aan gedetineerden. Op deze wijze worden de problemen die voortvloeien uit de eerstgenoemde functie op de praktijk afgewenteld, zo menen de auteurs. Naar hun overtuiging is die eerstgenoemde de primaire opdracht van het huis van bewaring en kunnen de andere aan bod komen bij vervulling van de eerste. Met literaturopgave.

38

5

Engström, L. *New penal provisions on sexual offences proposed in Sweden*.

International journal of offender therapy and comparative criminology, 21e jrg., nr. 3, 1977, blz. 264-269.

De commissie sexuele misdrijven kwam in 1976 met een nieuw wetsontwerp. Zij heeft sexuele verhoudingen met kinderen en jeugdigen als een centraal thema behandeld. De leeftijdsgrenzen voor sexuele relaties met kinderen, voor sexuele relaties met van je afhankelijke kinderen en voor sexuele molestering zijn door de commissie verlaagd. Ook voor homoseksuele relaties stelt de commissie andere leeftijdsgrenzen voor. De commissie is van mening dat de bepalingen t.a.v. incest afgeschaft moeten worden. De commissie schrijft straf voor voor iemand die oneigenlijk een anders tijdelijke sexuele relaties exploiteert in ruil voor geld. Het concept-wetsontwerp zal naar veel regeringsinstanties en geïnteresseerde organisaties gezonden worden om commentaar, alvorens parlement en kabinet hun standpunt zullen bepalen.

Jong, D.H. de. *Vrijspraak of bewezenverklaring?*
 Rechtsgeleerd magazijn Themis, 1978, nr. 1,
 blz. 7-30 (N.).

De auteur behandelt de vraag in welke gevallen de rechter tot een van de telastelegging afwijkende bewezenverklaring mag komen en in welke gevallen een afwijking niet is toegestaan en de rechter derhalve tot vrijspraak moet komen. Vooraf merkt de schrijver op dat de rechter, blijkens jurisprudentie van de Hoge Raad, in ieder geval in zijn vonnis t.a.v. elk onderdeel van het feitelijk telastegelegde een beslissing moet geven. Verder kan de rechter louter kwalitatieve bewoordingen van de telastelegging weglaten uit de bewezenverklaring, daar zij geen deel uitmaken van het feitelijk telastegelegde. Er worden drie soorten afwijkende bewezenverklaringen onderscheiden: het in de bewezenverklaring weglaten respectievelijk vervangen van onderdelen van de telastelegging, dan wel het toevoegen van onderdelen aan de telastelegging. De schrijver ontwikkelt vervolgens betreffende de eerste, meest voorkomende, afwijking een aantal juridische en feitelijke criteria die een rol spelen bij de beslissingen van de Hoge Raad t.a.v. deze problematiek. Hiermee kan een min of meer sluitend systeem worden aangegeven, dat de rechter steun kan bieden bij het beslissen over dergelijke gevallen. Het in de bewezenverklaring vervangen van onderdelen van de telastelegging en opnemen van niet telastegelegde onderdelen is toegestaan, mits de bewezenverklaring binnen de grenzen van de telastelegging blijft. De bovengenoemde criteria zijn hier eveneens van toepassing. Tot slot komt aan de orde de speelruimte die de Hoge Raad bij dit soort kwesties aan de feitenrechter laat. Met literatuuropgave.

39

Kaiser, G. *The significance of empirical research into the State Prosecutor's Office for criminology and for legal policy.*

Annales internationales de criminologie, 15e jrg.,
 nr. 1, 1976, blz. 45-62.

In dit onderzoek neemt de auteur een steekproef uit een lijst met overtredingen, vervolgingen en resultaten uit 1970 van acht van de drieënnegentig Duitse parketten. De volgende overtredingen worden bekeken: diefstal, fraude, verduistering, roof en economische delicten. Het onderzoek toont aan dat de beslissingsmodellen neergelegd in de wet, vooral een eventuele recidive, een belangrijke invloed hebben op de procedure bij het Openbaar Ministerie, op het besluit al dan niet te vervolgen en op de straf-toemeting, behalve bij economische misdrijven. Verder blijken van belang te zijn: de bekentenis van de verdachte, de klacht van het slachtoffer en de betrekking tussen verdachte en slachtoffer. Onderzoek door Officieren van Justitie komt, afgezien van

economische delicten, niet vaak voor, zodat derhalve voor het bewijsmateriaal veel afhangt van de resultaten van het politie-onderzoek. Ten slotte lijkt volgens de schrijver de structuur van de verdenking gekenmerkt te worden door verwachtingen omtrent de straftoemeting, waardoor het vooronderzoek van de Officier van Justitie wellicht overgedragen wordt op het grootste deel van de procedure ter terechtzitting.

Met literatuuropgave.

8

Mulder, J.A.G. en P.C. Noordzij. *Ademanalyse en het alcoholgehalte van bloed.*

Tijdschrift voor alcohol, drugs en psychotrope stoffen, 4e jrg., nr. 1, 1978, blz. 23-32 (N.).

Ademanalyse-apparatuur is bedoeld om te voorzien in de behoefte aan een eenvoudige methode voor het bepalen van het alcoholgehalte van bloed. Dergelijke apparatuur is inmiddels voor diverse doeleinden ontwikkeld. Voor het toepassen van ademanalyse moet volgens de schrijvers een compromis gezocht worden tussen gebruikseisen, die aan de apparatuur gesteld worden, en technische mogelijkheden. Uit een onderzoek dat verricht werd door de SWOV (stichting wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid) is gebleken dat er reeds apparatuur bestaat die bruikbaar is voor wetenschappelijke doeleinden. Verdere verbetering van ademanalyse-apparatuur is mogelijk en op korte termijn te verwachten. Of deze uitbreiding ook voldoet aan de eisen voor opsporingsdoeleinden, zal nog nader onderzocht moeten worden.

Met literatuuropgave.

9

Rabie, A. *Effectiveness as a criterion for criminalization.*

South African journal of criminal law and criminology, 1e jrg., nr. 2, november 1977, blz. 253-262.

Als de wetgever overweegt of hij de strafrechtelijke sanctie zal voorschrijven om naleving van haar bepalingen te bewerkstelligen, dan moet hij zich altijd afvragen of de voorgestelde sanctie wel effect zal sorteren. Het is logisch dat de mogelijke effectiviteit van de strafrechtelijke sanctie gesteld behoort te zijn in termen van het doel dat men wil bereiken. De effectiviteit van de strafrechtelijke sanctie hangt in hoge mate af van haar effectieve handhaving. De wetgever moet derhalve de mogelijke praktische toepasbaarheid van de strafrechtelijke sanctie in de beschouwing laten meespreken. De effectiviteit van een bepaling kan door niet-gewenste neveneffecten teniet worden gedaan. Heeft de wetgever na behoorlijke overweging besloten tot het voorschrijven van de strafrechtelijke sanctie, dan wordt de potentiële

effectiviteit mede bepaald door de bijzondere manier waarop buiten de wet gestelde gedrag wordt gedefinieerd. Het zal afhankelijk zijn van adequate publiciteit. Onderzoek naar de invloed van bestaande strafrechtelijke sancties op het gedrag moet gecoördineerd worden.
Met literatuuropgave.

10

Veen, Th.W. van. 'Mandaat-v.i.'.

Delikt en delinkwent, 8e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 1-5 (N.).

De auteur bespreekt het voorstel om voortaan aan de reclasseringsraden de beslissing over te laten tot het verlenen van voorwaardelijke invrijheidsstelling in gevallen waarin het strafrestant niet al te lang meer is. In ogenschouw worden genomen de aspecten van decentralisatie die hiermee samenhangen, het probleem dat een aantal leden van de raden in een dubbele rol (adviseren en beslissen) zullen komen te verkeren en de mogelijkheden die zullen ontstaan om tot een verbetering van de v.i.-procedure te komen. De reclasseringsraden zullen vanwege hun nieuwe bevoegdheid het karakter van executierechter krijgen. Dat zal consequenties moeten hebben voor hun samenstelling, voor de benoembaarheid en het ontslag van hun leden e.d. Het voorstel verlangt bezinning op de fundamenten van ons executierecht.

41

Criminologie

11

Angenent, H. *Tehuisplaatsing en criminaliteit; een methodologische beschouwing.*

Tijdschrift voor criminologie, jrg. 20, nr. 1, januari/februari 1978, blz. 42-47 (N.).

In dit artikel wordt het onderzoek van Jongman en De Jong naar de criminogene effecten van plaatsing en een kindbeschermingstehuis besproken. Dit onderzoek is beperkt tot twee arrondissementen (Almelo en Roermond) en er worden alleen onder toezicht gestelde kinderen bekeken. Dit onderzoek heeft, aldus de schrijver, nogal wat stof doen opwaaien en is vaak aangehaald om de criminogene werking van kindbeschermingstehuizen te bewijzen. De generaliseerbaarheid van de resultaten van het onderzoek is beperkt, dit is een gevolg van de beperking van de populatie, van de steekproefpopulatie en van de steekproeven. Concluderend zegt de schrijver: 'Het is een *experimenteel* onderzoek waarin wordt aangetoond dat er onder *zeer speciale* omstandigheden een relatie bestaat tussen verblijf en een kindbeschermingstehuis en latere contacten met politie en justitie'.

Bankston, W.B., H.H. Floyd Jr., en D.R. McSeveney. *Social structural contingencies in the decisions of criminal courts to commit defendants as incompetent to stand trial and criminally insane.* Criminal justice review, jrg. 2, nr. 2, herfst 1977, blz. 111-130 (USA).

Wanneer we gerechten beschouwen als een open systeem, zal de structurele omgeving, zo voorspelt men, een toevallige rol spelen bij het ontoerekeningsvatbaar verklaren van gedaagden. Het gaat hier om de uitkomsten van een onderzoek gedaan in Louisiana op structureel niveau naar de gang van zaken bij het ontoerekenbaar verklaren van gedaagden die een strafbaar feit hebben gepleegd. Verschillende structureel-culturele kenmerken zouden slechts zijdelings van invloed zijn op gerechtelijke inhechteniseming; de variabelen van de afstand van de woonplaats tot het gerecht, de urbanisatiegraad, ras en godsdienst, de eventueel aan te wenden invloed van de bevolking op het vonnis en het repressieve klimaat in de samenleving werden geanalyseerd en de uitkomsten toonden inderdaad aan dat de kans verminderd toerekeningsvatbaar verklaard te worden nauw samenhang met de structureel-sociale kenmerken van het dorp.

Met literaturopgave.

42

Baunach, P.J. *Framing the questions in criminal justice evaluation: Maybe you can get there from here if you ask the 'right' questions.* The prison journal, 57e jrg., nr. 1, lente/zomer 1977, blz. 19-27 (USA).

Het evalueren van het strafrechtelijk systeem en onderdelen van dit systeem, staat of valt met het stellen van de juiste vragen. Door simpelweg de vraag te stellen: was het programma effectief kan weliswaar nagegaan worden of de doelstellingen bereikt zijn, de relatie tussen programma-onderdelen en de invloed van deze onderdelen op het uiteindelijke resultaat, blijven echter onbekend. Het is van groot belang na te gaan onder welke voorwaarden programma onderdelen effect hebben. Slechts dan kan een geschikte methodologie ontwikkeld worden die ons in staat stelt het maximum aan informatie te vergaren.

Met literaturopgave.

Bernstein, I.N., W.R. Kelly en P.A. Doyle. *Societal reaction to deviants: the case of criminal defendants.* American sociological review, 42e jrg., nr. 5, oktober 1977, blz. 743-756.

Er wordt nu algemeen aangenomen dat de 'maatschappelijke reactie'-theorie, meer als een perspectief

dan als een theorie beschouwd moet worden. Er worden wel een aantal belangrijke ideeën aangereikt, die relevant zijn voor het onderzoek naar afwijkend gedrag. Dit artikel is een weergave van onderzoek naar de mate van congruentie tussen hypothesen, die afgeleid zijn van deze ideeën, en wat in de werkelijkheid voorkomt. De gegevens uit rechtbankverslagen van 1213 mannelijke gedaagden, beschuldigd van een zwaar misdrijf, aangevuld met observaties en interviews met rechters, aanklagers, advocaten en hulpverleners, zijn onderzocht om de effecten te schatten van 1. de sociale kenmerken van de gedaagde; 2. de specifieke reactoren uit de samenleving; 3. het waardeoordeel t.a.v. bepaalde misdrijven en 4. de organisatorische imperatieven van de instelling die controle uitoefent op het afwijkend gedrag, op de waarschijnlijkheid van te worden geëtiketteerd en gestraft voor het afwijkend gedrag. De analyses tonen in de eerste plaats aan, dat kenmerken, geassocieerd met het veronderstelde misdrijf, meer verantwoordelijk zijn voor de verklaarde variantie in de labeling-beslissing (hier: vervolging) dan voor de beslissing over de sanctie (nl. de hoogte van de straf). In de tweede plaats tonen de sociale kenmerken van de gedaagde enige significante effecten in verhouding tot de effecten van andere variabelen, maar deze effecten zijn gering en niet altijd in de voorspelde richting. De auteurs suggereren dat het interactionistische perspectief meer aandacht moet schenken aan de organisatorische imperatieven, aan de verwachtingen en waardeoordelen van degenen die de beslissingen nemen, en aan de rol die eerdere veroordelingen spelen.

Met literatuuropgave.

15

Booth, A., D.R. Johnson en H.M. Choldin. *Correlates of city crime rates: Victimization surveys versus official statistics.*

Social problems, 25e jrg., nr. 2, december 1977, blz. 187-197.

In dit artikel laten de auteurs de invloed van acht factoren op de criminaliteitscijfers zien. Zij doen dit aan de hand van cijfers over de delicten: mishandeling, inbraak en autodiefstallen. Hieruit blijkt dat de invloed van de officiële criminaliteitsstatistieken een heel andere is dan die van de slachtofferstudies. Zij stellen na een uitgebreide analyse van deze cijfers vast, dat zij in feite twee heel verschillende verschijnselen aangeven. Naar hun mening is er geen bewijs voor een grotere bruikbaarheid van een van de twee cijferoverzichten. Met name de cijfers die verzameld zijn over een langere periode moeten aangever welke methode het beste aansluit bij de realiteit. Op dit moment is echter geen van beide methodes voldoende om tot een beter inzicht in de oorzaken van de criminaliteit te komen.

Met literatuuroverzicht.

Brown, W.K. *Black female gangs in Philadelphia.*
International journal of offender therapy and
comparative criminology, 21e jrg., nr. 3, 1977,
blz. 221-228.

De invloeden, die ertoe leiden uit sensatiezucht deel te nemen aan jeugdbenden, zijn voor een groot deel voor meisjes in de zwarte ghetto's van Philadelphia hetzelfde als voor jongens. Er zijn echter drie belangrijke verschilpunten. In de eerste plaats moeten zwarte meisjes uit de lagere sociale klassen vaak op jongere broertjes en zusjes passen en huishoudelijke werkzaamheden verrichten. Hierdoor staan zij minder bloot aan het straatleven en de contacten met jeugdbenden. In de tweede plaats kunnen zwarte meisjes zich gemakkelijker dan jongens tussen de levensstijl, die specifiek voor het ghetto geldt, en de belangrijkste Amerikaanse levensstijl bewegen. Dit dank zij het feit dat vrouwen gemakkelijker werk als huishoudelijke hulp, serveerster e.d. kunnen vinden en dank zij het feit dat zwarte vrouwen i.h.a. beter opgeleid zijn dan mannen. In de derde plaats, en dit is het meest belangrijke verschil, worden vrouwen niet gedwongen om van een jeugdbende deel uit te maken. Toch bestaan er een aantal jeugdbenden die uitsluitend uit vrouwen bestaan. Zij zijn even gewelddadig en agressief als welke mannelijke bende ook. De auteur beschrijft hoe meisjes in een jeugdbende functioneren.

Met literatuuropgave.

44

Denzin, N.K. *Notes on the crimogenic hypothesis: a case study of the american liquor industry.*
American sociological review, 42e jrg., nr. 6, december 1977, blz. 905-920 (USA).

De auteur beschrijft in dit artikel de criminogene effecten van de industrie van alcoholische dranken in de V.S. vanuit een symbolisch interactionistisch perspectief. Nadat hij een historische schets heeft gegeven, onderscheidt de auteur de volgende vijf groepen, t.w.: de distillateurs, de distributeurs, de kleinhandel, de gebruikers en de rechtsorde. De auteur diept met name de historisch gegroeide contacten uit als verklarende variabelen. Hij wijst er op dat zowel de distillateurs als de distributeurs voor een groot deel door familieverband een hechte gemeenschap vormen. Hierdoor ontstaan veel ongeschreven regels. Ten aanzien van de categorie 'gebruikers' merkt de auteur op dat zij veel vaker met justitie in aanraking komen dan de andere groepen, hoewel zij niet meer de wet overtreden. Tot slot gaat de auteur in op de gelegenheid die bij elke vorm van criminaliteit een belangrijke rol speelt. De gelegenheid draagt naar zijn oordeel bij aan de middelen die men kiest om z'n doel te bereiken. Bovendien ontstaan de motieven voor het handelen uit een bepaalde gelegenheid.

Met literatuuropgave.

Egg, R., en R. Sponsel. *'Bagatelldelinquenz' und Techniken der Neutralisierung (Eine empirische Prüfung der Theorie von Sykes & Matza)*.

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 61e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 38-50 (B.R.D.).

123 'normale' burgers (zonder officieel strafregister) werden getest over de mate waarin zij neigen tot het vertonen van delinquent gedrag en neutralisatie. Neutralisatietechnieken kan men volgens Sykes en Matza als volgt omschrijven: 'Wat ik heb gedaan is normaal niet in overeenstemming met het recht, maar in deze voor mij bijzondere situatie, in dit voor mij bijzondere geval, kon ik niet anders handelen' of 'anderen zouden net zo gehandeld hebben' etc. De resultaten toonden aan dat met een waarschijnlijkheid van meer dan 90% niemand die een hoge neiging tot delinquent gedrag vertoonde, een lage mate van neutralisatie had en dat niemand van degenen met een hoge mate van neutralisatie in lage mate een neiging tot delinquent gedrag vertoonde. Deze resultaten worden gezien als een aansporing om voort te gaan met empirisch onderzoek met de technieken van Sykes en Matza, omdat hun mogelijke toepassing van praktische relevantie lijkt te zijn.

45

Ehrlich, I., en R. Mark. *Fear of deterrence; a critical evaluation of the 'Report of the panel on research on deterrent and incapacitative effects'*.

Journal of legal studies, jrg. 6, nr. 2, juni 1977, blz. 293-316 (USA).

Dit artikel is een kritische evaluatie van het rapport van het 'Panel on research on deterrent and incapacitative effects', één van de meest recente groeperingen die zich bezighield met wetenschappelijk onderzoek naar de afschrikwekkende invloed van straffen en preventieve maatregelen. Het gaat hier om twee rapporten, van Klein, Forst en Filatov en van Fisher en Nagin, die de basis vormen voor het panelrapport. Deze worden eerst afzonderlijk geanalyseerd – daarna wordt de werkwijze van het panel besproken en volgen de conclusies en suggesties voor toekomstige research.

Met literatuuropgave.

Erickson, M.L., J.P. Gibbs, en G.F. Jensen. *Conventional and special crime and delinquency rates*.

The journal of criminal law and criminology, 68 jrg., nr. 3, september 1977, blz. 440-453 (U.S.A.).

Het beoordelen van misdaadtheorieën vraagt naast het conventionele misdaadcijfer om speciale typen misdaadcijfers, namelijk de categorische, de repetitive en de recidivecijfers. 3.268 'high school' leerlingen rapporteerden zelf hun overtredingen en

misdrijven op een vragenlijst. Van de vier typen van misdaadcijfers blijkt geen één zonder gevaar als substitueert voor een ander genomen te kunnen worden. Dit is zo, omdat de correlatie tussen elke twee soorten cijfers niet positief en substantieel is zowel tussen daden in dezelfde populatie als voor dezelfde soort daad tussen populaties. In de tweede plaats zijn de resultaten verkregen bij het testen van proposities over verhoudingsgetallen duidelijk afhankelijk van het type verhoudingsgetal. De gegevens zijn beperkt tot zes 'high schools' uit Arizona en laten dus geen generalisatie toe t.a.v. misdaadcijfers in alle populaties, i.h.b. volwassen populaties. Het is echter mogelijk dat de verschillende verhoudingsgetallen nog meer uiteenlopen voor daden gepleegd door volwassenen. Uitgaande van het bewijs van divergentie tussen de vier typen misdaadcijfers, behoren criminologen, die theorieën over misdaad formuleren, op te houden te spreken over *het* misdaadcijfer. Gegevens over zelf-gerapporteerde daden zijn niet alleen alternatieven voor officiële statistieken, maar onontbeerlijk als criminologen iets anders dan conventionele cijfers in hun research willen gebruiken. Met literatuuropgave.

46

21

Ford, R.C., en S.R. Johnson. *Probation prediction models and recidivism*.

The prison journal, 57e jrg., nr. 1, lente/zomer 1977, blz. 38-44 (USA).

In een recent rapport uitgebracht door de Amerikaanse volksvertegenwoordiging: 'state and country probation: systems in crises', wordt aandacht gevraagd voor veel problemen op het terrein van 'probation'. Gesteld wordt dat 'probation' weinig effectief is mede doordat slechts 3 van de 8 onderzochte predictie modellen bruikbaar zouden zijn. Deze predictie modellen worden gebruikt bij de beantwoording van vragen als: wie onder 'probation' gesteld dient te worden, hoe intensief dient de begeleiding te zijn en wanneer kan de 'probation' beëindigd worden. De auteurs van dit artikel stellen dat de conclusies in het rapport prematuur zijn. Heranalyse van de drie modellen toont aan dat er aanzienlijke methodologische en statistische fouten zijn gemaakt.

22

Füllgrabe, U. *Die psychologische und soziologische Analyse des Vandalismus*.

Kriminalistik, 32e jrg., nr. 2, februari 1978, blz. 56-61 (B.R.D.).

Vandalisme, het schijnbaar zonder motief vernielen van eigendom, richt grote materiële en immateriële schade aan. De auteur geeft de volgende typologie van vandalisme (volgens Cohen). 1. Vandalisme om iets te verwerven. 2. Vandalisme uit tactisch oog-

punt. 3. Vandalisme uit ideologisch oogpunt. 4. Vandalisme uit wraak. 5. Vandalisme als spel. 6. Boosaardig vandalisme. Het kan verschillende psychologische en sociologische oorzaken hebben: de taktiek om door onberekenbare zinloze agressie angst op te roepen, de anonimiteit van de grote stad, een al te hoog niet uitgeput activiteitsniveau en sterke sociale ongelijkheid i.h.b. als bepaalde objecten (leegstaande huizen, auto's zonder nummerplaat e.d.) daarmee overeenstemmende loskoppelingsprikkels doen ontstaan. Men moet uit deze kennis de psychologische en sociaal-politieke consequenties trekken, ten einde het optreden van vandalisme te voorkomen.

23

Gibbens, T.C.N., K.L. Soothill, en C.K. Way. *Sibling and parent – child incest offenders.*

The British journal of criminology, 18e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 40-52 (G.B.).

47

De auteurs gaan in het in dit artikel beschreven onderzoek uit van cijfers van 1961, gepubliceerd door Criminal Statistics for England and Wales. Door gebruikmaking van de court calendars en informatie van de criminal record office konden zij de verschillende soorten incest onderscheiden en daarna de incest van vader-dochter en broer-zuster vergelijken inzake de voorafgaande en latere overtredingen. In 1961 betrof 75 procent van de 177 incest-gevallen die voor de rechter kwamen ouder-kind en in 23 procent betrof het broer-zuster incest. Er zijn grote verschillen tussen deze twee vormen van incest en hun behandeling. Bij het eerste type incest werd 90 procent van de plegers tot gevangenisstraf veroordeeld, tegenover 24 procent bij het tweede type. Van de incest plegers vaders was 60 procent nooit eerder veroordeeld en slechts 13 procent recidiveerde binnen twaalf jaar na de veroordeling. Daarentegen was 44 procent van de plegers van broer-zuster-incest eerder veroordeeld en recidiveerde 49 procent binnen twaalf jaar na de veroordeling. De auteurs geven in dit artikel een aantal mogelijke verklaringen voor deze verschillen.

Met literatuuropgave.

24

Greenberg, D.F. *The dynamics of oscillatory punishment processes.*

The journal of criminal law and criminology, 68e jrg., nr. 4, december 1977, blz. 643-651 (U.S.A.).

Blumstein, Cohen en Nagin hebben getracht via homeostatische modellen het aantal gedetineerden in Canada in de periode 1925–1960 te verklaren. Het doel van de auteur is een alternatieve verklaring te geven voor de omvang van deze cijfers. Zijn veronderstelling is dat in de gevangenis de verhouding tussen gedetineerden met kortere en langere straffen door de tijd hetzelfde is. Deze hypothese uitwerkend komt

hij tot een verklaring van het aantal vrijlatingen. Het cijfer dat het aantal veroordelingen tot gevangenisstraf aangeeft 'oscilleert' in dezelfde beweging als het werkloosheidscijfer. De auteur komt dan ook tot de conclusie dat het aantal mensen dat gevangenisstraf krijgt opgelegd hoger zal zijn in tijden van werkloosheid. Tot slot worden de consequenties van deze constatering besproken.
Met literatuuropgave.

25

Hauber, A.R., en H.A. Kingmans-Schreuder. *Vrouwen in hun doen en laten; onderzoek naar de samenhang tussen emancipatie, werk en criminaliteit onder vrouwen.*

Tijdschrift voor criminologie, jrg. 20, nr. 1, januari/februari 1978, blz. 3-16 (N.).

48

In dit artikel wordt het onderzoek besproken, dat de auteurs deden onder 900 vrouwen naar bepaalde gedragsaspecten. Hiertoe werd ook gerekend normovertredend gedrag. De vraag was of er een samenhang bestaat tussen het al dan niet buitenshuis werken en het plegen van normovertredend gedrag. De vrouwen werden behalve naar buitenshuis/niet-buitenshuis werken ingedeeld naar leeftijd en sociale klasse. Als uitkomst van het onderzoek noemen de auteurs: a) de samenhang tussen de mate waarin vrouwen zich geëmancipeerd voelen en het al dan niet werken is niet duidelijk naar voren gekomen; b) wel is duidelijk geworden de samenhang tussen werk en criminaliteit. Deze kan als volgt worden samengevat: 1) het aantal vrouwen dat zich normovertredend gedraagt is groter onder werkende dan onder niet-werkende vrouwen; 2) een werkende vrouw die zich normovertredend gedraagt doet dit gemiddeld even vaak als een niet-werkende vrouw die zich normovertredend gedraagt; 3) werkende vrouwen plegen andere delicten dan niet-werkende vrouwen.

Met literatuuropgave.

26

Heilbrun, A.B. *Race, criminal violence, and length of parole.*

The British journal of criminology, 18e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 53-61 (G.B.).

Uit eerder onderzoek is steeds weer gebleken dat veroordeelden die delicten tegen personen (gewelddelicten) hebben gepleegd, in de periode van voorwaardelijke Invrijheidstelling minder vaak recidiveren dan degenen die vermogensdelicten pleegden. Het onderzoek van de auteur heeft betrekking op 1509 mannelijke veroordeelden uit Georgia (U.S.A.), waarvan in registers was opgetekend of de voorwaardelijke invrijheidstelling eindigde door definitieve invrijheidstelling of door hernieuwde detentie. Bij analyse van de gegevens uit de registers werd gevonden dat tijdens voorwaardelijke invrijheidstelling blanke gewelds-

misdadigers even vaak en zwarte geweldsmisdadigers zelfs vaker recidiveerden dan de blanke respectievelijk zwarte niet-geweldsmisdadigers. Dit van eerdere onderzoeken afwijkende resultaat verklaart de auteur uit het feit dat het gedrag van de misdadigers nu gedurende de volledige periode van voorwaardelijke invrijheidstelling werd nagegaan, terwijl men dat daarvoor steeds gedurende een kortere periode deed. Met literaturopgave.

27

Jankovic, I. *Labor market and imprisonment.*
Crime and social justice, nr. 8, herfst/winter 1977,
blz. 17-31 (USA).

In de inleiding van zijn artikel over de relatie tussen de gevangenisstraf en de arbeidsmarkt, geeft de auteur een uitgebreide analyse van de grondslag en de functie van de straf. Met een beschouwing over de toepasbaarheid van de Rusche-Kirchheimer theorie in de huidige samenlevingen wordt de relatie tussen de toepassing van de gevangenisstraf en de arbeidsmarkt uiteengezet. Hij gaat hiervoor eerst na of een toename van het aantal gevangenisstraffen parallel loopt met een stijging van de werkloosheid. Met behulp van de 'multiple regressie' techniek wordt de correlatie tussen de werkloosheid en de gevangenisbevolking gemeten. Er blijkt dan, dat de gevangenisbevolking toeneemt bij een toenemende werkloosheid. De auteur onderzoekt op vergelijkbare wijze de relatie tussen de duur van de gevangenisstraf en de werkloosheid. Tenslotte concludeert de auteur dat er een directe relatie tussen de gevangenisstraf en de criminaliteit bestaat overeenkomstig de Rusche-Kirchheimer theorie, welke onafhankelijk is van de ontwikkeling in de criminaliteit.

Met literaturopgave.

28

Kaiser, G. *Deliktformen und Typologie junger Verkehrstäter.*
Blutalkohol, jrg. 15, nr. 2, maart 1978, blz. 65-81
(B.R.D.).

Volgens de schrijver is het onbegrijpelijk dat, hoewel er jaarlijks 50.000 jongeren als verkeersovertreders veroordeeld worden en 120.000 minderjarigen betrokken zijn bij verkeersongelukken als bestuurders van motorvoertuigen, aan de groep jonge verkeersovertreders tot nu toe geen wetenschappelijke aandacht is besteed. Er zijn verschillende typen en oorzaken van ongelukken die kenmerkend zijn voor deze leeftijdsgroep – zoals ongelukken waarbij fietsers betrokken zijn, een verhoudingsgewijs groot aantal ongelukken als gevolg van te hoge snelheid, vaak onder invloed van alcohol. Er zou een typologie op te stellen zijn van 'goede' en 'slechte' rijders in relatie tot persoonlijkheid en sociale kenmerken. Men verwacht dat de ontwikkeling naar preventieve maatregelen d.m.v.

opvoeding en gedragstraining een gunstige invloed zal hebben op de jeugdige verkeersovertreeders.
Met literatuuropgave.

29

Landman, R. *Tehuizen en delinquent gedrag: een lange geschiedenis.*

Tijdschrift voor criminologie, jrg. 20, nr. 1, januari/februari 1978, blz. 48-53 (N.).

De schrijver gaat in op het door Jongman en De Jong verrichte onderzoek naar de criminogene werking van een tehuisplaatsing. Hij bespreekt de onzuiverheid van het verband tussen de tehuisplaatsing en delinquent gedrag, het bij de opzet voorbijgaan aan het interactieproces rond een tehuisplaatsing en ten slotte de vorm van het onderzoek. Hoewel er gegronde redenen bestaan om aan te nemen dat een tehuisplaatsing op de ontwikkeling van de kinderen een ongunstige invloed heeft, moet bij het verband tussen tehuisplaatsing en delinquent gedrag de nodige voorzichtigheid betracht worden. De schrijver pleit ervoor meer en andersoortig onderzoek te doen naar dit verband.

50

30

Luckenbill, D.F. *Criminal homicide as a situated transaction.*

Social problems, 25e jrg., nr. 2, december 1977, blz. 176-186 (USA).

De auteur geeft in dit artikel een verslag van een analyse van zeventig moorden. Hierbij gaat hij met name in op de aan de moord voorafgaande relatie tussen de moordenaar, het slachtoffer en de omgeving. Uit vele studies naar het gebeuren rond een moord is duidelijk geworden, dat het slachtoffer door middel van zijn handelen gemakkelijk zijn eigen doodvonnis kan tekenen. Over de precieze rol van dader, slachtoffer en andere aanwezigen is nog weinig bekend. Met een uitgebreide analyse van de situatie waarin in vele gevallen de dader en het slachtoffer elkaar ontmoeten, probeert de auteur inzicht in hun rol te krijgen. Met een onderscheid in verschillende fasen van hun beider gedrag tracht hij de dynamiek van hun handelen te verduidelijken. In de conclusie stelt de auteur, dat voor een goed begrip van 'de moord', deze moet worden gezien als een tweezijdig gebeuren.

Met literaturopgave.

31

Middendorff, W. *Alkohol und Rechtsordnung; rechtsvergleichende und kriminologische Aspekte zur Wirkungslehre.*

Blutalkohol, jrg. 15, nr. 2, maart 1978, blz. 95-114 (B.R.D.).

In dit artikel wordt de kans op succes van de nazorg

van verkeersovertreders, die onder invloed van alcohol verkeerden, besproken. Volgens de schrijver is het meest doeltreffende een 'geconcentreerde actie' van wetgeving, strafvervolging en strafmaat. De resultaten worden besproken van het onderzoek naar het effect van geldboetes, vrijheidsstraffen, tijdelijke ontzegging van de rijbevoegdheid en intrekking van het rijbewijs. De schrijver verwacht weinig van de (her)opvoeding van de verkeersovertreder met betrekking tot afname van de criminaliteit. Volgens hem moet het accent komen te liggen op een zo groot mogelijke intensivering van de politie-controle, zonder echter de voorlichtings- en preventie-campagne, die gestart is, te verminderen.

Met literatuuropgave.

32

Mulzer, P. *Der Gerichts- und Polizeibericht der deutschen Tagespresse und seine kriminalistische Auswertung.*

Kriminalistik, 32e jrg., nr. 2, februari 1978, blz. 49-53 (B.R.D.).

51

606 dagbladen werden d.m.v. een steekproef geselecteerd. De grotere rechtbankverslagen en politie-berichten werden bekeken. Om de mogelijke bijdrage aan crimineel fenomenologisch materiaal vast te stellen, werden de structuren van de berichten doorgelicht. Hierbij werden twee mogelijkheden van gebruik maken door de pers aangetoond, de typologische beschouwingwijze, die naar sleutelbegrippen ter herkenning van daden zoekt, en de catalogiserende praktijk, die zelden voorkomende manieren van het begaan van delicten en 'streken' naspoort. Beide benaderingswijzen worden geanalyseerd. Uit de berichten werden in drie dagen van verschijnen van de kranten 22 voor het onderzoek interessante gevallen vastgesteld. Deze uitkomst geeft aanleiding tot de slotconclusie fenomenologisch relevant materiaal in de vorm van regelmatige korte uittreksels te publiceren.

Met literatuuropgave.

33

Nachson, I., en M. Rotenberg. *Perception of violence by institutionalized offenders.*

The journal of criminal law and criminology, 68e jrg., nr. 3, september 1977, blz. 454-457 (U.S.A.).

De auteurs hebben het effect van de persoonlijke ervaringen met geweld op de perceptie bestudeerd. Zij deden dit onderzoek in Israël onder enigszins andere condities dan welke in vroeger onderzoek gebruikt zijn. Deze condities waren opgesteld om het effect van het spelen van een rol te verminderen (door speciale instructies, die duidelijk maakten dat sommige scenes geweld bevatten) en om tegelijkertijd projectie te verhogen (door enkelvoudige dubbelzinnige scenes aan te bieden i.p.v. paren van ondub-

belzinnige concurrerende scenes). Onder binoculaire concurrerende condities hangt de perceptie af van selectieve neigingen de aandacht te richten op de vertrouwde stimulus. Er is in dit onderzoek uitgegaan van de hypothese, dat onder dubbelzinnige voorwaarden van presentatie, waar geen scherpomlijnde rollen beschikbaar zijn om dergelijke tendenties voort te brengen, perceptie directer en sterker beïnvloed wordt door persoonlijke ervaring. De experimentele groep bestond uit 31 mannelijke jeugdige delinquenten uit een gesloten inrichting, de controlegroep uit 54 jongens van een vakschool. Beide groepen waren vergelijkbaar naar leeftijd (14–18), socio-economische status (laag) en ethnische origine (Afro-Aziatisch). Uit de analyse van de gegevens blijkt dat de jeugddelinquenten meer gewelddadige antwoorden gaven dan de jongens uit de controlegroep. De resultaten met deze dubbelzinnige figurentechniek worden vergeleken met resultaten via de binoculaire concurrentietechniek. Met literatuuropgave.

34

Nagel, W.H. *Terrorisme*.

52

Tijdschrift voor criminologie, jrg. 20, nr. 1, januari/februari 1978, blz. 17-25 (N.).

Na een inleidende behandeling van het begrip terrorisme in verschillende talen, geeft de schrijver een analyse van het terrorisme in verschillende typen – hij onderscheidt onder meer civiel terrorisme en internationaal terrorisme; een rol spelen ook de politieke motivatie en de eigengereide gewelddadigheid. Vervolgens bespreekt hij enkele voor terrorisme typerende zaken, waardoor de crimino-terrorist geheel buiten de normale criminologie valt. a) *De illegale groep* – het gaat in een ideologisch conflict nl. nooit om individuen. b) *De vrouw in de strijd* – vrouwen hebben als terroristen een belangrijke rol. c) *Het conflict is van nature progressief* en terroristische acties zijn vaak counterproductieve, terrorisme is zelf-destructief.

35

Nagy, T.J., en R.L. Fisher. *Meeting the demand for repeating succesful criminal justice projects by using economics*.

The prison journal, 57e jrg., nr. 1, lente/zomer 1977, blz. 28-37 (USA).

De auteurs van dit artikel gaan in op de betekenis van een onlangs afgesloten project. Dit project omvatte een groots opgezet experiment waarbij aan alle methodologische voorwaarden van een wetenschappelijk experiment was voldaan. Een van de meest opvallende resultaten van het project was dat een bepaalde vorm van behandeling (reality treatment) het ene jaar zeer effectief bleek en het volgende jaar een negatief effect bleek te hebben. Het bleek dat de

factor werkeloosheid van doorslaggevend belang was. Dit sluit aan bij het werk van Brenner die vond dat 90% van de variantie in criminaliteitsstatistieken te verklaren is uit een drietal economische variabelen: werkloosheid, het bruto nationaal produkt en prijsindexcijfers van levensmiddelen. De resultaten van het evaluatie-onderzoek zou opnieuw bezien moeten worden.
Met literatuuropgave.

36

Paul, P. *Staatscontrole op het sociaal-economisch-industrieel bestel*.

Tijdschrift voor criminologie, jrg. 20, nr. 1, januari/februari 1978, blz. 26-41 (N.).

De schrijver wil ingaan op de problemen van de staatscontrole over het sociaal-economisch industrieel bestel. Het gaat hier om een onderzoek dat wordt gedaan in het centrum voor de interdisciplinaire studie van de strafrechtbedeling te Leuven. Dit onderzoek is te splitsen in drie activiteiten, nl. ten eerste het inventariseren van de 'speciale polities' die België kent binnen de ministeriële departementen, ten tweede een literatuurstudie van de globale problematiek en ten derde een onderzoek naar het functioneren van de arbeidsinspectie. De opzet is als volgt: Een stuk theoretische positiebepaling gevolgd door een terreinafbakening en behandeling van enkele conceptuele problemen met betrekking tot de 'speciale polities'. Ten slotte wordt een hypothetisch verklaringsmodel van deze speciale polities gegeven.

Met literatuuropgave.

37

Platt, T., en P. Takagi. *Intellectuals for law and order: a critique of the new 'realists'*.

Crime and social justice, nr. 8, herfst/winter 1977, blz. 1-17 (USA).

De nieuwe realisten zijn verenigd in hun streven naar een vermindering van de onderdrukking door de staat van de werkende klasse in het algemeen en de zwarte arbeiders in het bijzonder. De auteurs zetten zich in dit artikel voornamelijk tegen de gedachte, dat criminaliteit een rationeel overwogen activiteit is, die kan worden beperkt wanneer de daarvoor gemaakte kosten maar voldoende hoog zijn. Zij geven een beschouwing over de toenemende uitbreiding van het justitiële apparaat. Daartegenover plaatsen zij de opeenstapeling van negatieve effecten van deze organisatie-uitbreiding. Met een uitwijding over de rol van het liberalisme laten zij zien hoe een dergelijke organisatie zich zo kon uitbreiden. Tot slot geven zij in een uitgebreid overzicht van de verschillende aspecten van de klasse-maatschappij een indruk van de werking van het systeem.
Met literatuuropgave.

Riehl, A., F. Kiener, en E. Philip. *Frauen mit Tötungsdelikten an eigenen Kindern*. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 61e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 51-61 (B.R.D.).

32 vrouwen, die hun eigen kinderen van het leven hadden beroofd, zijn bestudeerd in hoofdzaak d.m.v. dossieronderzoek. Op 11 vrouwen is bovendien de F.P.I. (Freiburger Persönlichkeits-Inventar) toegepast. De auteur heeft drie theoretisch mogelijke verklaringen opgesteld en deze empirisch onderzocht. 1. Van de forensisch-psychiatrische verklaring bleef nauwelijks iets over. 2. Onder het aspect van socialisatievoorwaarden droeg de psychologische verklaring het meeste bij aan de verduidelijking van het motief tot de daad. 3. De systeem-theoretische verklaring liet weinig betrouwbare uitspraken toe. Meer onderzoek is nodig om het verschijnsel van dit voor vrouwen specifieke delict bloot te leggen. Met literatuuropgave.

Scimecca, J.A. *Labeling theory and personal construct theory: toward the measurement of individual variation*.

The journal of criminal law and criminology, 68e jrg.; nr. 4, december 1977, blz. 652-659 (U.S.A.).

De labeling theorie wordt verweten dat zij empirisch nog niet bevestigd is en dat zij uitgaat van een deterministische kijk op de individuele mens in het stigmatiseringsproces. Om deze kritiek te kunnen weerstaan, zal zij oog moeten hebben voor het vrije, kiezende individu zonder echter de methodologische voordelen van de deterministische visie op te offeren. Een mogelijkheid hiertoe wordt volgens de auteur geboden door de door George Kelly ontwikkelde 'personal construct theory'. Zij gaat van de veronderstelling uit dat individuen op gebeurtenissen inspelen en dat deze anticipaties getoetst worden in een 'constructiesysteem' dat een ieder voor zichzelf opbouwt. Kelly ontwikkelde de 'role construct repertory test' om deze selfconcepts te meten. Het verschijnsel dat sommigen negatieve labels aanvaarden terwijl anderen zich er succesvol tegen verzetten, kan volgens de auteur nu verklaard worden, hetgeen de labeling theorie tot nu toe niet lukte.

Met literatuuropgave.

Zie voor een uitgebreide samenvatting van dit artikel blz. 26 van dit nummer.

Velarde, A.J. *Do delinquents really drift?*

The British journal of criminology, 18e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 23-39 (G.B.).

Het onderzoek van de auteur is opgezet om de theorie te toetsen, die David Matza uiteenzet in *Delinquency and Drift* (1964). Volgens Matza zijn jeugddelinquenten niet gebonden aan de misdadig gedrag voorschrijvende subcultuur van de jeugdbende waarvan zij deel uitmaken, noch aan de conventionele cultuur, maar zweven zij daartussen. Door zich slecht voor te doen tegenover de leden van de jeugdbende, proberen ze door de groep geaccepteerd te worden. Jeugddelinquenten zouden hun verplichtingen aan de wet trachten te neutraliseren door het rationaliseren of rechtvaardigen van hun misdaden. Het verlangen naar rechtvaardigheid van deze jongeren wordt echter geneutraliseerd door de voor hen onbegrijpelijke gang van zaken tijdens het proces. Matza wijst erop dat veel jeugddelinquenten geen misdaden meer plegen als ze volwassen zijn, omdat ze dan losgekomen zijn van de jeugdbende. De auteur verzamelde zijn gegevens d.m.v. interviews met 40 jongeren uit Illinois (U.S.A.), die verdacht werden van wetsovertredingen en die allen al eerder waren veroordeeld. Aanvullende gegevens waren afkomstig uit interviews met 260 andere delinquenten. De resultaten van het onderzoek bevestigen de theorie van Matza. De auteur vond dat men lid kan blijven van een jeugdbende zonder voortdurend misdaden te begaan, als men maar een enkele keer de wet overtreedt. De meeste jeugddelinquenten trachten misdadig en hard te lijken teneinde door de groep geaccepteerd te worden. Een meerderheid van de jongeren was niet zo trots op de eigen misdaden als men zou verwachten. Eerder probeerden zij zich te verontschuldigen voor dit gedrag. Ook werd gevonden dat de meeste jeugddelinquenten zich onrechtvaardig behandeld voelen omdat zij de juridische procedures niet goed begrijpen. De auteur doet tot slot enkele aanbevelingen om de laatstgenoemde situatie te verbeteren. Met literatuuropgave.

41

Waldmann, P. *Leichte-mittlere-schwere Kriminalität. Zur Gewichtung von Straftaten durch die Polizei im Ermittlungsverfahren.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 61e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 28-38 (B.R.D.).

De intensiteit, waarmee de politie strafbare feiten vervolgt, hangt onder andere af van hoe de ernst van een delict geschat wordt. De auteur liet 1250 politieambtenaren 25 strafbare feiten ordenen in de categorieën lichte, middel en zware criminaliteit. De strafbare feiten waren verdeeld in eigendoms- en vermogensdelicten, delicten tegen de staat en de openbare orde, zedendelicten, delicten tegen het leven en de persoon, verkeersdelicten en overige delicten. Hij concludeert, dat het in categorieën plaatsen van delicten, zoals dit door de politie wordt gedaan, ten dele belangrijk afwijkt van de wettelijke plaatsing.

Hij stelt bovendien vast, dat de meningen over de zwaarte van de afzonderlijke delicten binnen de politie niet uniform zijn.
Met literatuuropgave.

42

Waldron, J.A., en H.R. Angelino. *Shock probation: a natural experiment on the effect of a short period of incarceration.*

The prison journal, 57e jrg., nr. 1, lente/zomer 1977, blz. 45-52 (USA).

In de staat Ohio bestaat sinds 1965 'shock probation': een gevangenisstraf van minimaal 30 en maximaal 100 dagen, gevolgd door 'probation'. Voorstanders zijn van mening dat een dergelijke combinatie vooral bij personen zonder detentie-ervaring effectief is. Tegenstanders zijn van mening dat korte gevangenisstraffen even weinig effectief zijn als lange gevangenisstraffen. In het in dit artikel beschreven onderzoek werd getracht de kenmerken van 'shock probation' op te sporen, en verder recidive gegevens verzameld ten einde vast te kunnen stellen of een korte gevangenisstraf effectiever is dan een lange. Van 418 mannen en 136 vrouwen werden een veelheid van achtergrondgegevens in het onderzoek betrokken. Het bleek dat een korte gevangenisstraf niet effectiever was dan een straf van 5 à 7 maanden. Ook bleek dat bij sommige delinquenten één maand gevangenisstraf even effectief is als gevangenisstraffen tot één jaar.
Met literatuuropgave.

56

43

Zimring, F.E. *Determinants of the death rate from robbery: a Detroit time study.*

Journal of legal studies, jrg. 6, nr. 2, juni 1977, blz. 317-332 (USA).

Het dodencijfer als gevolg van roofovervallen in de Verenigde Staten, altijd al hoog in vergelijking met de andere ontwikkelde landen, is sinds het begin van de jaren '60 dramatisch toegenomen. In dit artikel wordt een onderzoek besproken naar roofovervallen in Detroit in de periode tussen 1962 en 1975 – dit is van belang omdat gegevens over gewapende roofovervallen bij de meeste steden vóór 1974 niet beschikbaar zijn en omdat de toename in Detroit aanzienlijk was. Er wordt gezocht naar correlaties tussen ras van slachtoffers en overvallers, het type wapen en het type overval. De schrijver besluit met enige kritische kanttekeningen en pleit ervoor de verkrijgbaarheid van wapens minder eenvoudig te maken – dit zou het aantal gewapende roofovervallen en het aantal doden als gevolg hiervan sterk doen afnemen.

Met literatuuropgave.

Rechtssociologie

44

Baum, L. *Judicial specialization, litigant influence, and substantive policy: the court of customs and patent appeals.*

Law and society review, 11e jrg., nr. 5, zomer 1977, blz. 823-850 (USA).

In het justitiële systeem wordt een verdergaande specialisatie overwogen. Volgens de auteur verdient het aanbeveling om daarbij te letten op de mogelijke gevolgen van deze specialisatie voor de rechtspraak. In dit artikel analyseert hij de complexe resultaten van een onderzoek naar deze effecten. Een van de voornaamste effecten van de specialisatie is volgens de auteur de invloed die specialisten gaan uitoefenen op het beleid. De specialist bouwt niet alleen een grote hoeveelheid kennis en ervaring op in zijn werk, hij kweekt bovendien een hechte relatie met de andere betrokkenen op zijn terrein. Daar er echter nog andere factoren een rol spelen bij de invloed die op het beleid kan worden uitgeoefend, verschilt de invloed van de specialist per geval. Volgens de auteur kan hierdoor op dit moment alleen maar vastgesteld worden dat specialisatie van invloed is op het beleid, maar niet wat die invloed precies is.

Met literatuuropgave.

45

Heydebrand, W.V. *The context of public bureaucracies: an organizational analysis of federal district courts.*

Law and society review, 11e jrg., nr. 5, zomer 1977, blz. 759-821 (USA).

Dit artikel bestaat uit drie delen waarin vanuit een bureaucratisch perspectief de 'federal district courts' worden geanalyseerd. In het eerste deel wordt een aantal algemene theorieën en overwegingen uiteengezet, waarmee het kader van de studie wordt aangegeven. Het tweede deel heeft voornamelijk betrekking op de onderzoekopzet, met behulp waarvan de auteur de rechtbanken heeft onderzocht. In het derde deel wordt een overzicht gegeven van een aantal grote empirische onderzoeken die een vergelijkbaar onderzoeksobject hadden. Met deze drie hoofdstukken heeft de auteur willen aangeven in welke richting zijn belangstelling voornamelijk gaat. Zijn interesse in de organisationele analyse van de rechtbanken richt zich vooral op het macro-sociale niveau. In de conclusie besluit de auteur zijn artikel met de constatering dat een verschijnsel organisatorisch niet begrepen of veranderd kan worden zonder dat de context wordt verduidelijkt. Hij stelt dat de verschillende strategieën die zijn aangegeven om de spanning weg te nemen tussen de financiële mogelijkheden en de grote vraag aan de rechtbanken, om deze reden langs elkaar heen gaan.

Met literatuuropgave.

Gevangeniswezen

46

Fuller, D.A., en T. Orsagh. *Violence and victimization within a state prison system.*

Criminal justice review, jrg. 2, nr. 2, herfst 1977, blz. 35-55 (USA).

In dit artikel gaat het om het slachtoffer van mishandeling in het complex van de gevangenis in North Carolina. Voor het eerst krijgen we een uitvoerig kwantitatief profiel van victimization in een gevangenis. Doel van dit onderzoek was een antwoord te geven op vier vragen: 1) Wat is de frequentie van dit soort mishandeling? 2) Welke zijn de directe aanleidingen hiertoe? 3) Welke eigenschappen hebben slachtoffers hierbij gemeen? 4) Wat kan er praktisch gedaan worden om deze mishandeling te verminderen? Het onderzoek werd gedaan in drie fasen, te weten – er werd een aantal hearings gehouden – interviews met gevangenen – interviews met gevangenispersoneel. Een aantal van de onderzoeksuitkomsten klopt met de verwachtingen – sommige niet, zo is bijvoorbeeld het aantal slachtoffers bij niet uitgelokte acties veel lager dan men algemeen gelooft.

58

47

Goldsmith Kasinsky, R. *A critique on sharing power in the total 'institution'.*

The prison journal, 57e jrg., nr. 2, herfst/winter 1977, blz. 56-61 (USA).

De auteur bespreekt in dit artikel de voorafgaande artikelen in dit tijdschrift, allen gewijd aan democratisering binnen gevangenis (zie de excerpten nrs. 48, 51, 52, 53). Hij stelt dat de verschillende auteurs te weinig aandacht hebben gegeven aan de inhoud van het democratiseringsproces: over welke zaken mogen gedetineerden meepraten en wat is het uiteindelijke doel van het democratiseringsproces? Te vaak wordt inspraak van gedetineerden gebruikt louter om de orde te handhaven en is het een extra controlemiddel. Voorbeelden van belangengroeperingen van gedetineerden en ex-gedetineerden maken duidelijk dat fundamentele veranderingen pas mogelijk zijn als ook de maatschappij buiten de gevangenis verandert.

48

Holt, N. *Prison management in the next decade.*

The prison journal, 57e jrg., nr. 2, herfst/winter 1977, blz. 16-31 (USA).

Achtergrondgedachte van dit artikel is de overtuiging dat vele gevangenis in het gehele land op dit moment niet meer bestuurbaar zijn. In dit artikel beschrijft de auteur hoe deze situatie is ontstaan. De traditionele manieren waarop personeel en gedetineerden met elkaar omgingen zijn veranderd. Aange-

past gedrag en controle over medege-detineerden kan niet langer gekocht worden. Gedetineerden zijn politiek bewuster geworden en er zijn elkaar bestrijdende groeperingen ontstaan. Een drietal projecten worden beschreven waarbij wordt benadrukt dat in de toekomst personeel en gedetineerden beiden meer invloed dienen te krijgen.
Met literatuuropgave.

49

Jacobs, J.B., en M.P. Grear. *Drop outs and rejects: an analysis of the prison guard's revolving door.* Criminal justice review, jrg. 2, nr. 2, herfst 1977, blz. 57-70 (USA).

Daar een hoog personeelsverloop onder gevangene-bewaarders lange tijd een beletsel vormde voor hervormingen, werd een onderzoek gedaan naar de oorzaken van dit verloop. Het blijkt dat het verloop, zowel van eerste lijn- als van staffunctionarissen zijn oorzaak vindt in culturele en organisatorische knelpunten in de formele hiërarchie. Uit een steekproef onder 55 voormalige gevangenebewaarders blijkt dat de voornaamste variabele om het werk in de gevangenis te beëindigen het ras is. Jonge zwarte gevangenebewaarders in de steden zijn vaak in conflict met de hoger geplaatsten, terwijl blanke recruten moeite hebben met de relatie met gevangenen uit gekleurde minderheidsgroepen. Uit de conclusies blijkt onder meer dat het gevaarlijk is een vroeger homogene groep te integreren – dit kan nadelig werken op de solidariteit van de staf.
Met literatuuropgave.

59

50

Legge, K. *Work in prison: the process of inversion.* The British journal of criminology, 18e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 6-22 (G.B.).

De auteur analyseert de aard van de arbeid door gedetineerden in gesloten gevangenis en aan de hand van literatuur over dit onderwerp en vanuit een bedrijfs-sociologische invalshoek. De analyse geschiedt met behulp van vier begrippen: doel van de gevangenis, status van de gedetineerde, arbeidsprestatie en arbeidsbeloning. Gevangenis hebben een doel met een tegenstrijdige aard, namelijk het bewaren en het resocialiseren van de veroordeelden. In gesloten gevangenis heeft het eerste vaak de hoogste prioriteit. De gevangenisarbeid heeft eveneens potentieel onverenigbare doeleinden, namelijk een zo hoog mogelijke geldelijke opbrengst en het resocialiseren van de gedetineerden. Het blijkt dat deze tegenstrijdigheden, ondanks het streven naar normale werk-omstandigheden, ertoe leiden dat gevangenisarbeid in sommige aspecten het tegenovergestelde is van arbeid buiten de gevangenis. Welke baan een gedetineerde krijgt hangt niet zozeer af van zijn capaciteiten alswel van factoren die samenhangen met zijn detentie.

Sommige gevangenen kennen aan baantjes een andere status toe dan de status die de gevangenisautoriteiten eraan toekennen. Er is dan sprake van status inversie. De beperkte mogelijkheden om een grote inzet te belonen en een gebrek aan inzet te bestraffen, de geringe arbeidsmotivatie van de gedetineerden en het tekort aan gevangenispersoneel leiden ertoe dat de inspanning van de gedetineerden minimaal is. Er vindt prestatie inversie plaats. De beloningen die men de gedetineerde voor goed werk kan bieden, worden door hen niet altijd als beloningen gezien. Bovendien wordt de gedetineerde die door de autoriteiten geprezen wordt, door zijn medegevangenen met argwaan bekeken. Hier is sprake van beloning inversie. De auteur concludeert dan ook dat men in Groot-Brittannië nog ver verwijderd is van het ideaal waarbij gevangenisarbeid vergelijkbaar is met arbeid in de burgermaatschappij.

Met literaturopgave.

51

Marrero, D. *Spatial dimensions of democratic prison reform.*

The prison journal, 57e jrg., nr. 2, herfst/winter 1977, blz. 31-42 (USA).

60

Het gedrag en de houding van mensen wordt mede bepaald door de fysieke omgeving waarin iemand zich bevindt. Psychologisch onderzoek heeft dit aangetoond. Ook is veel onderzoek verricht naar de effecten van het samenbrengen van veel mensen in een relatief kleine ruimte. Met deze en soortgelijke onderzoeken illustreert de auteur de wenselijkheid meer aandacht te geven aan de bouw en verbouw van gevangenissen. Van groot belang is het vermijden van dusdanige bouw dat beveiliging en controle extra wordt benadrukt. Ook is een grote mate van flexibiliteit bij het inrichten van ruimten van belang. Zowel personeel als gedetineerden moeten meer dan nu het geval is bij de bouw en inrichting betrokken worden.

Met literaturopgave.

52

Scharf, P., en J. Hickey. *Thomas Mott Osborne and the limits of democratic prison reform.*

The prison journal, 57e jrg., nr. 2, herfst/winter 1977, blz. 3-15 (USA).

In 1913 werd Osborne een democratische burgemeester van een plaats in New York, benoemd tot voorzitter van een staatscommissie die zich met hervormingen in het gevangeniswezen moest belasten. Als voorbereiding op het werk in deze commissie liet hij zich gedurende enkele weken insluiten in een gevangenis. Delen van zijn dagboek worden in dit artikel geciteerd. Mede aan de hand van de door Osborne opgerichte 'mutual welfare league' worden in dit artikel de mogelijkheden en beperkingen van democratisering in gevangenissen besproken. De auteurs

zijn van oordeel dat democratisering op dit moment een hopeloze onderneming is.
Met literatuuropgave.

53

Tyrner-Stastny, G., en C.I. Stastny. *The changing political culture of a total institution: the case of Walla Walla.*

The prison journal, 57e jrg., nr. 2, herfst/winter 1977, blz. 43-55 (USA).

In de staatsgevangenis van Washington, Walla Walla, een in 1886 gebouwde gevangenis, werden in 1970 door de toenmalige directeur van het gevangeniswezen, diverse hervormingen doorgevoerd. Censuur werd afgeschaft, regels m.b.t. haardracht en kleding werden afgeschaft, telefoneren en bezoek werd op ruimere schaal toegestaan en een verlofregeling werd ingevoerd. De meest belangrijke vernieuwing was echter het, na enige maanden in 1971, ingevoerde systeem van zelfbestuur. Het artikel beschrijft de ontstaansgeschiedenis van dit systeem en de wijze waarop het in de daarop volgende jaren functioneerde. Het systeem, waarbij gedetineerden een 'Resident Government Council' kozen bleek uiteindelijk niet levensvatbaar. Het personeelsverloop in de jaren 1970-1971 was 30-35%. De directeur van de inrichting was vanaf het begin, ondanks een hem opgedragen studiereis naar o.a. Nederland, weinig enthousiast. De auteurs concluderen dat een gevangenis ondanks negatieve ervaringen meer gedemocratiseerd moet worden. De klok kan niet meer teruggedraaid worden.

Met literatuuropgave.

61

Reclassering

54

Cole, G.F., en C.H. Logan. *Parole: the consumer's perspective.*

Criminal justice review, jrg. 2, nr. 2, herfst 1977, blz. 71-80 (USA).

De schrijvers willen in deze studie nagaan, nu er door zovelen waarde gehecht wordt aan resocialisatie, wat bij mensen, die voorwaardelijk vrijgelaten zijn, de invloed hiervan is op hun leven. Hiertoe werd aan een groep gevangenen in Connecticut een vragenlijst uitgereikt waarin gevraagd werd hoe de invloed was van het vonnis en de in vooruitzicht gestelde vrijlating toen ze nog gevangen zaten en hun suggesties voor eventuele hervormingen. Uit de antwoorden blijkt dat de meesten het idee, dat aan resocialisatie in de gevangenis gewerkt kan worden, afwijzen en vage onduidelijke vonnissen frustrerend vinden en de Raad voor voorwaardelijke vrijlating een onofficiële straffende instantie vinden. Algemeen was men het erover eens dat het een goede indruk maakte op de

Raad als gevangenen deelnamen aan behandelingsprogramma's en zich reeds bezighielden met het zoeken naar werk.

Met literatuuropgave.

55

Heinz, W. *Straf(rest)aussetzung, Bewährungshilfe und Rückfall. Ergebnisse und Probleme kriminologischer Dokumentenanalysen.*

Bewährungshilfe, 24e jrg., nr. 4, 1977, blz. 296-314 (B.R.D.).

In toenemende mate wordt geprobeerd om aan de eigen aard van de veroordeelde bij de vaststelling van aard en omvang van de rechtsgevolgen van het delict te beantwoorden door een sterkere differentiëring binnen het systeem van strafrechtelijke reactie. Na de geldboete is de voorwaardelijke veroordeling de belangrijkste mogelijkheid om de veroordeelde te vrijwaren voor de voltrekking van de vrijheidsstraf, evenals de voorwaardelijke veroordeling voor de rest van de straf. Met de invoering van de voorwaardelijke veroordeling in StGB en in JGG in 1953 kwam de reclassering voor de voorwaardelijk veroordeelden op gang. De strafrechtspleging schijnt in toenemende mate op ambulante maatregelen te vertrouwen.

62

Veranderingen in de praktijk van het sanctioneren hebben geleid tot verandering in de structuur van de voorwaardelijk veroordeelden en dit heeft consequenties voor het risico van mislukkingen. Men moet vragen naar mogelijke efficiëntie van de alternatieve sanctie. Geen enkele ambtelijke statistiek geeft echter inzicht in reden tot beëindiging van de proeftijd of over het succes. Sinds 1963 wordt een statistiek van de reclassering bijgehouden. Het is echter moeilijk om een criterium voor het succes vast te stellen. De beoordeling van succes of mislukking stelt ons voor nauwelijks oplosbare vragen.

Met literatuuropgave.

56

Kerner, H. *Strukturen von 'Erfolg' und 'Misserfolg' der Bewährungshilfe. Eine Analyse anhand offizieller Daten.*

Bewährungshilfe, 24e jrg., nr. 4, 1977, blz. 285-295 (B.R.D.).

Het artikel berust op gegevens uit de statistiek van de strafvervolgung sinds 1955 en uit de statistiek van de reclassering van 1963-1974. De waarde van iedere sanctie wordt in de eerste plaats aan haar succes gemeten. De reclasseringsambtenaren kunnen niet bepalen hoeveel voorwaardelijk in vrijheid gestelden zij onder hun hoede nemen en welke delicten deze personen hebben gepleegd. In de reclassering hebben zich gelijksoortige structurele veranderingen voorgedaan als die, welke wij in de criminologie kennen uit de analyse van straftoemeting, voltrekken van vrijheidsstraffen en recidive. Voorwaardelijk ver-

oordeelden met 'goede prognose' zijn te onderscheiden van voorwaardelijk veroordeelden met een 'slechte prognose'. Men kan het ook zo zeggen: de reclassering heeft daar succes, waar naar algemeen inzicht de relatieve risico's klein zijn. Zij komt daar in de problemen, waar naar algemeen inzicht anders ook moeilijkheden zouden optreden bij de sociale inpassing van de dader.

Psychiatrische zorg

57

Scott, E.M. *Therapy with female offenders.*

International journal of offender therapy and comparative criminology, 21e jrg., nr. 3, 1977, blz. 208-220.

63 Het artikel is gebaseerd op een tienjarige therapeutische ervaring van de auteur met vrouwelijke daders. Verschillende typen vrouwelijke daders worden gekarakteriseerd; namelijk daders die delicten plegen op het inter-persoonlijke, het intra-persoonlijke, het para-sociale en het onpersoonlijke vlak. De meesten van hen lijden aan een zeer gebrekkig gevoel van eigenwaarde, kiezen echtgenoten of levensgezellen met een zelfde gestoorde anti-sociale achtergrond en staan regelmatig toe dat hun mannen gebruik van hen maken. Zij zijn dikwijls zowel slachtoffer als dader. De auteur beschrijft de therapeutische methoden en de bijzondere problemen die er rijzen bij de omgang met deze vrouwen. Met literatuuropgave.

58

Silverman, D.C. *Sharing the crisis of rape: counseling the mates and families of victims.*

American journal of orthopsychiatry, 48e jrg., nr. 1, 1978, blz. 166-173 (USA).

Het is een hachelijke zaak als raadgevende instanties bedoeld om hulp te bieden aan slachtoffers van een verkrachting bij post-traumatische herstelpogingen, hierbij gezinsleden en levensgezellen betrekken. De raadgevende instanties kunnen echter onontbeerlijk zijn om levensgezellen en familieleden bij te staan bij hun hulp aan het herstel van het slachtoffer. De volgende punten zijn van belang. 1. Het aanmoedigen van open expressie over hun gemoedstoestand door de levensgezel en de gezinsleden aangaande deze gedeelde crisis in het leven. 2. Hen leren wat de ervaring van een verkrachting werkelijk betekent. 3. De mensen uit de omgeving van het slachtoffer vertellen over de aard van de crisis, die zij ervaart, en hen te helpen om bedacht te zijn op bepaalde psychologische en somatische gevolgen van de traumatische gebeurtenis. 4. Te voorzien in directe hulpdiensten voor sommige individuele gezinsleden. Met literatuuropgave.

Sosowsky, L. *Crime and violence among mental patients reconsidered in view of the new legal relationship between the state and the mentally ill.*

The American journal of psychiatry, 135e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 33-42 (USA).

Parallel aan de steeds grotere mate van begrip die men tegenover de geesteszieke opbrengt, staat het ontstaan van steeds meer zgn. open inrichtingen. Volgens de auteur brengt de garantie voor een gelijke behandeling van geesteszieken met zich mee, dat men de effecten daarvoor goed moet bestuderen. Hij heeft de criminaliteitscijfers van een groot aantal patiënten vergeleken met de cijfers van een aantal steden en plattelandsgemeenten. Hieruit bleek dat de patiënten een aanmerkelijk hoger criminaliteitscijfer hadden dan de doorsnee bevolking. Vooral de vrouwelijke niet-blanke patiënten van 20 tot 30 jaar vielen hierbij op. De auteur zet deze gegevens af tegen de resultaten van andere onderzoeken. Hij concludeert daaruit dat zij op verschillende punten verschillen, maar in grote lijnen overeenkomen met de meest recente onderzoeken op dit gebied. Tot slot stelt de auteur, dat een wettelijk voorgeschreven gelijke behandeling van geesteszieken het risico in zich draagt dat men meer gewelddadig gedrag van die kant op de koop toe moet nemen.

Met literatuuropgave.

64

Kinderbescherming

60

Bailey, B. *Child abuse: Causes, effect and prevention.* Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 337-342 (USA).

Het artikel geeft een synthese van drie nog niet afgesloten onderzoeken naar het mishandelen van kinderen. In het eerste project is een researchprogramma opgezet om één van de etiologische factoren bloot te leggen. In het tweede project wordt een techniek onderzocht om de effecten van het mishandelen van kinderen te meten. Het derde project geeft een analyse van een project gericht op primaire preventie van het mishandelen van kinderen. Het belangrijkste resultaat tot nu toe is de ontwikkeling van een methode om de analyse van empirische gegevens en het ontwerpen van een programma te integreren. Niet alleen werd een meer efficiënt programma ontwikkeld, maar het blijven verzamelen van gegevens zal ook aanpassingen in het programma mogelijk maken, die objectief zijn en gebaseerd op feiten. De veranderingen in de programma's hebben daarom meer kans effectief te zijn.

Bolton, F.G., J.W. Reich, en S.E. Gutierrez. *Delinquency patterns in maltreated children and siblings.* *Victimology: an international journal*, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 349-357 (USA).

In het onderzoek is het interne gezinsgedrag nagegaan, zoals dat van invloed is op mogelijk delinquent gedrag d.m.v. geleerd agressief gedrag. Onderzocht wordt het leren d.m.v. observatie, algemeen bekend als 'modeling'. De auteur gaat uit van de volgende hypothesen. 1. Een kind, dat behoort tot een gezin waar mishandeling tot het interfamiliaire gedragspatroon behoort, zal geneigd zijn agressief gedrag te vertonen en bovendien neigen tot delinquent gedrag d.m.v. een 'modeling' effect binnen het gezin. 2. Het kind dat feitelijk de ontvanger van agressie is, het mishandelde kind, zal agressie als straf ervaren en zal derhalve een verminderde neiging hebben om het te manifesteren. 3. De broertjes en zusjes van mishandelde kinderen, die een hoge mate van geweld en agressie hebben meegemaakt zonder zelf het mikpunt te zijn, zullen zelf in significante mate agressief gedrag vertonen. Uit de 5.392 namen van kinderen, die wegens kindermishandeling verwezen waren in Arizona, werden 774 kinderen geselecteerd, die ook bij de justitie bekend waren. Een controlegroep bestond uit 900 jeugdige delinquenten. In de controlegroep kwamen minder gevallen van 'ontsnappings' overtreddingen voor (spijbelen, weglopen) en meer gevallen van agressieve misdrijven. De broertjes en zusjes uit de experimentele groep pleegden minder agressieve misdrijven dan hun tegenhangers uit de controlegroep.

Met literatuuropgave.

65

Brown, B.J., N.R. Druce, en C.E. Sawyer. *Individual differences and absconding behaviour.*

The British journal of criminology, 18e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 62-70 (G.B.).

De auteurs bekritisieren in dit artikel het onderzoek *Absconding from Approved Schools* van Clarke en Martin uit 1971. Op methodologische gronden verwerpen zij de conclusie van Clarke en Martin, namelijk dat er slechts verband bestaat tussen het weglopen uit een opvoedingsinrichting en die inrichting zelf en niet tussen het weglopen uit een opvoedings-tehuis en degene die wegloupt. De steekproef in het onderzoek van de auteurs betrof 148 jongens tussen elf en zestien jaar oud, die verbleven in Tennial School in Birmingham. De veertien eerste orde factoren van de High School Personality Questionnaire, welke voorgelegd werd aan de bewoners van het centrum waar beoordeeld wordt welk opvoedings-tehuis geschikt is voor hen, werden samen met vier soorten van weglopen gebruikt bij dit onderzoek.

Gevonden werd dat sociaal van een groep afhankelijke en ontspannen jongens vaker weglopen en dat ontspannen jongens vaker wegblijven na een vrij weekend. Sociaal van een groep afhankelijke jongens hebben de neiging met een groep weg te lopen, terwijl verlegen jongens de neiging hebben dit alleen te doen. De auteurs zijn van mening dat individuele verschillen in temperament een belangrijke samenhang met de geneigdheid van het individuele kind om weg te lopen van een regionaal beoordelingsinstituut met zich mee brengen.

63

Drewes, H.M.A. *Aandacht voor jeugd- en adolescentenstrafrecht bij de Calvinistische Juristen-vereniging*. Delikt en delinkwent, 8e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 20-28 (N.).

66

Op haar 55-ste jaarvergadering heeft de Calvinistische Juristen-vereniging het jeugd- en adolescentenstrafrecht aan de orde gesteld. De auteur geeft een samenvatting van het praeadvies daarover, ingediend door G.E. Mulder en J.E. Doek en geeft vervolgens enige opmerkingen en vraagpunten weer die onder meer naar voren zijn gekomen tijdens het debat. Voor kinderen beneden de zestien jaar stellen de praeadviseurs voor om geen strafvervolgning in te stellen. In plaats daarvan organiseert de raad voor de kindbescherming de nodige hulpverlening voor de minderjarige en zijn ouders. Voor de zestien tot drieëntwintig-jarigen, wijzen zij verschillende sancties aan die de rechter zou moeten kunnen uitspreken. De praeadviseurs hadden wellicht enige aandacht kunnen besteden aan generaal preventieve overwegingen. De vraag dringt zich verder op, of het uitsluiten van strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor kinderen beneden de zestien jaar, valt te rijmen met de ideeën; de minderjarige meer zelfstandigheid, dus ook verantwoordelijkheid, te verlenen.

Met literatuuropgave.

64

Gil, D.G. *Child abuse: levels of manifestation, causal dimensions, and primary prevention*.

Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 186-194 (USA).

Het belangrijkste criterium voor de opvatting die een samenleving over het mishandelen van kinderen heeft, is haar opvatting over de rechten van kinderen. Mishandelen van kinderen is te definiëren als handelen, of nalaten van handelen, door individuen, instellingen of de samenleving als geheel, en de gevolgen daarvan, welke kinderen gelijke sociale, economische en politieke rechten ontzeggen en/of hun optimale ontplooiing in de weg staan. Deze definitie veronderstelt het gebruik van twee verwante analytische begrippen om de aard van het mishandelen van kinderen te bestuderen en om een effectief beleid en program-

ma's ter voorkoming te kunnen ontwikkelen namelijk: manifestatie niveau's, die de personen identificeren waardoor en de omstandigheden waarin kinderen mishandeld worden, en niveau's van veroorzaking waarin de verschillende oorzakelijke dimensies ontrafeld worden. Wanneer je de aard van het mishandelen wil duidelijk maken, dan betekent dit in wezen het opsporen van de vele wisselwerkingen tussen de manifeste niveau's en de oorzakelijke dimensie's. De auteur noemt de voorwaarden waaraan voldaan moet worden om te komen tot primaire preventie.

65

Gillespie, D.F., J.R. Seaberg, en S. Berlin. *Observed causes of abuse.*

Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 342-349 (USA).

67

Het doel van het hier beschreven onderzoek is het identificeren van factoren, die te maken hebben met het mishandelen van kinderen, zoals die door mensen die in de praktijk hiermee te maken hebben gezien wordt en het schatten van hun relatieve belangrijkheid. In een eerste fase werden veertig mensen uit de praktijk gevraagd de enkelvoudige dimensionele factoren te noemen, die volgens hun ervaring een oorzakelijk verband vertonen met het mishandelen van kinderen. Door de onderzoekers is hieruit een lijst met 32 variabelen samengesteld. In een tweede fase waardeerden 38 personen het belang van elk van de 32 variabelen op een acht-punts summatieve schaal. Er blijkt een min of meer gelijkmatige distributie te bestaan tussen situationele-interpersoonlijke en individuele persoonlijkheidsvariabelen. Ook heeft men de 38 personen vijf variabelen bij elkaar laten zoeken, die naar hun mening de meest typische combinatie van factoren vormen, die leiden tot mishandeling. Het blijkt, dat het mishandelen van kinderen het meest optreedt als resultaat van gecombineerde en op elkaar inwerkende effecten afgeleid van situationele-interpersoonlijke tezamen met individuele persoonlijkheidsvariabelen.

66

Kaiser, G. *Child abuse in West Germany.*

Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 294-306 (USA).

In dit artikel wordt de meest recente research, die in Duitsland op het gebied van het mishandelen en verwaarlozen van kinderen is ondernomen, samengevat en besproken. De auteur noemt de houding van de samenleving en de wetgeving, de kenmerken van het mishandelde kind, de mate waarin deze mishandeling voorkomt en de oorzaken. Ook wordt een portret van de dader beschreven. Op basis van het gepresenteerde materiaal worden aanbevelingen gedaan. Alleen verbieden en bekritisieren van lichamelijke straffen

is niet voldoende. Het vóórkomen van het mishandelen van kinderen moet geplaatst worden binnen een perspectief dat evenwichtiger is.
Met literatuuropgave.

67

Lourie, I.S. *The phenomenon of the abused adolescent: a clinical study.*

Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 268-276 (USA).

Het mishandelen van adolescenten is een probleem dat epidemische proporties heeft aangenomen. Hoewel dit probleem veel gemeen heeft met het verschijnen van mishandeling van kinderen, bestaat het uit veel unieke factoren. Deze hebben te maken met de ontwikkelingsprocessen in de adolescentieperiode en met de manier waarop de jeugdige en andere gezinsleden erop reageren. Hoewel het totaalbeeld van dit probleem niet compleet is, toont het onderzoek aan dat, 1. er een grote variabiliteit bestaat in de patronen die families van mishandelde en verwaarloosde adolescenten aan de dag leggen, 2. de mishandelde en verwaarloosde adolescenten gewoonlijk ontwikkelingsproblemen hebben vanwege echtscheiding en voogdij, 3. de ouders ook midden in een erisis zitten die gerelateerd is aan hun eigen ontwikkelingsstadium. De auteur heeft haar gegevens gebaseerd op 258 rapporten, het totaal aan verwaarloosde en mishandelde kinderen tussen 12 en 17 jaar, dat bekend werd tussen augustus 1975 en augustus 1976 in een voorstad van Washington met 550.000 inwoners. In de interviews werd de aandacht gericht op patronen van gezinsinteractie en psycho-sociaal ontwikkelingsstadium van de jeugdige en de ouders.
Met literatuuropgave.

68

68

Maden, M.F., en D.F. Wrench. *Significant findings in child abuse research.*

Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 196-224 (USA).

Dit artikel geeft een overzicht van de belangrijkste recente research en literatuur op het gebied van het mishandelen van kinderen. Na een overzicht van de definities, die door verschillende auteurs over mishandeling van kinderen zijn gegeven, komen de schrijvers tot de volgende definiëring: een opzettelijke aanval op een kind die resulteert in fysieke schade, veroorzaakt door enig persoon die zijn verantwoordelijkheid als zorgdrager uitoefent. De belangrijkste bevindingen op verschillende sleutelgebieden worden beschreven, zoals mate van vóórkomen, leeftijd, geslacht ras en perinatale geschiedenis. Er wordt gewezen op nog niet onderzochte en verwaarloosde onderzoekgebieden.
Met literatuuropgave.

Zie voor een meer uitgebreide samenvatting van dit artikel blz. 19 van dit nummer.

69

Wolbert Burgess, A., L. Lytle Holmstrom, en M.P. McCausland. *Child sexual assault by a family member: decisions following disclosure.*

Victimology: an international journal, 2e jrg., nr. 2, zomer 1977, blz. 236-250 (USA).

Er is een onderzoek gedaan onder 44 kinderen, die sexueel misbruikt zijn door een familielid. De kinderen werden binnen een periode van vier jaar aangemeld bij de pediatrische polikliniek van een ziekenhuis in Boston. De leeftijd van de kinderen varieerde van 18 maanden tot 16 jaar. De groep bestond uit twee jongens en verder uit meisjes. Dit artikel is gericht op de beslissingen die door mensen genomen worden, nadat sexueel misbruik van een kind aan het licht gekomen is. Uit het onderzoek kunnen conclusies getrokken worden vanuit het perspectief van het kind, het gezin en de stafleden die in contact komen met het slachtoffer of de familie. Vanuit het gezichtspunt van het kind is het belangrijk dat men het gevoel van gebrek aan territoriale veiligheid begrijpt en hoe het kind hierop heeft gereageerd; hoe buitenstaanders het bericht van het misbruik horen en erop reageren; hoe verwanten hun gevoelens van verdeelde loyaliteit hanteren. Vanuit het gezichtspunt van het gezin is het belangrijk om te weten aan wie zij het sexueel misbruiken vertellen; de beslissingen die genomen worden na het inschakelen van een instantie; hoeveel het kind te vertellen krijgt in het nemen van een beslissing; en hoe gezinsleden hun loyaliteit verdeelden. Vanuit het gezichtspunt van de stafleden is het belangrijk om te weten wat stafleden doen met gevallen van sexueel misbruiken van kinderen; of zij de informatie doorgeven aan andere autoriteiten en zo ja, aan wie; de interventiemodellen die beschikbaar zijn voor gezinsleden om het begrip van motivatie van de dader te hanteren; het gevolg van het sexueel trauma op de bio-psycho-sociale structuur van het kind en de ont-wrichting van familieverhoudingen. Met literatuuropgave.

69

Politie

70

Barker, T. *Social definitions of police corruption: the case of South City.*

Criminal justice review, jrg. 2, nr. 2, herfst 1977
blz. 101-110 (USA).

In de recente literatuur over politie worden toespelingen gemaakt op onderscheid tussen geoorloofd en ongeoorloofd geld bij de verschillende vormen van corruptie van politie in de Verenigde Staten en

het vermoeden bestaat dat de politie zelf dit onderscheid hanteert om tot een definitie te komen van toegestane en algemeen geaccepteerde vormen van corrupt gedrag. De schrijver gaat na of er verschillende sociale definities van corruptie bij de politie bestaan in een organisatie in één van de zuidelijke staten. Het blijkt dat de leden van de politie-organisatie inderdaad een dergelijk onderscheid maken en de omvang van tien verschillende corruptiemodellen varieert met de afwijking van het corruptie-gedrag in kwestie.

Met literatuuropgave.

71

Harring, S., T. Platt, R. Speigman en P. Takagi. *The management of police killings.*

Crime and social justice, nr. 8, herst/winter 1977, blz. 34-43 (USA).

De auteurs presenteren in dit artikel recente cijfers over het aantal door de politie gedode burgers. Nadat zij de cijfers aan een kritische toets hebben onderworpen, gaan zij nader in op de achterliggende ideologie en de gehanteerde methodes van de overheid om deze gevallen te voorkomen. Uit de cijfers blijkt dat het aantal negers dat door de politie wordt gedood sinds 1962 nog steeds toeneemt. Volgens de auteurs vat de overheid dit op als een administratief probleem. De auteurs gaan uitgebreid in op de verschillende wijzen waarop geweldpleging door de staat wordt gelegitimeerd. Meer in detail gaan zij aan de hand van het police foundation rapport na, hoe de geweldpleging door de politie gelegitimeerd wordt. In de conclusie wijzen de auteurs erop, dat dit politie-optreden met dodelijk gevolg gezien moet worden als een klein deel van het totale, vaak brute, overheidsoptreden.

Met literatuuropgave.

72

Hofman, R. *Het functioneren van de dienstcommissie bij de gemeentepolitie te 's-Gravenhage.*

Het tijdschrift voor de politie, 40e jrg., nr. 2, februari 1978, blz. 73-80.

De auteur beschrijft een door hem verricht onderzoek naar de vraag in hoeverre medezeggenschap van de werknemers van het Haagse politiecorps mogelijk is binnen het kader van de zogenaamde dienstcommissie. Daartoe behandelt de schrijver achtereenvolgens het functioneren van de Haagse dienstcommissie, de onderwerpen die in de vergadering aan de orde komen, het verloop van de vergadering, de besluitvorming en de verslaggeving. Vervolgens vergelijkt hij het functioneren van de dienstcommissie met dat van de gemiddelde ondernemingsraad. De conclusie van de auteur is dat de werknemers hun standpunten naar voren kunnen brengen, al blijft hun inbreng beperkt tot het geven van advies. De leden van de

dienstcommissie hebben meer mogelijkheden om een eigen standpunt te formuleren, dankzij een gedegen voorbereiding en dankzij het overlegkarakter van de vergadering. De achterban stelt zich wat passief op ten opzichte van de dienstcommissie, hetgeen het gevolg kan zijn van onvoldoende kennis van de werkzaamheden en/of een geringe betrokkenheid.

Drugs

73

Kleinman, P.H., I.F. Luhoff en B.L. Kail. *The magic fix: a critical analysis of methadone maintenance treatment.*

Social problems, 25e jrg., nr. 2, december 1977, blz. 208-214 (USA).

71

Met een korte inleiding geven de auteurs een overzicht van de geschiedenis en de aard van de methadon-verstrekking aan heroïneverslaafden. De meest gebruikelijke doeleinden van het methadonprogramma zijn de beëindiging van het heroïnegebruik, het bevorderen van het krijgen van een werkkring of een andere geaccepteerde maatschappelijke activiteit en het beëindigen van criminele activiteiten. Bij de meerderheid van de deelnemers aan het methadonproject was geen sprake van een verbetering in hun sociale relaties, voor zover het hun werk betrof. Ten aanzien van de criminaliteit bleek, dat slechts voor wat betreft de drugsdelicten een geringe afname onder de deelnemers te constateren viel. De gewone criminaliteit nam bij het methadongebruik niet af. De auteurs komen ten slotte tot de conclusie dat de methadonverschaffing zonder meer, geen effect op langere termijn sorteert. Met literatuuropgave.

74

Ooijen, D. van. *Rijden onder invloed van alcohol in combinatie met andere intoxicaties.*

Tijdschrift voor alcohol, drugs en andere psychotrope stoffen, 4e jrg., nr. 1, 1978, blz. 16-22 (N.).

Het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs is een onderwerp dat steeds meer in de belangstelling komt. Na een overzicht te hebben gegeven van binnen- en buitenlandse onderzoekingen op dit gebied, bespreekt de auteur een eigen studie, welke is toegespitst op dergelijk gecombineerd gebruik, gevolgd door het besturen van een auto. Door navraag te doen bij een groot aantal door de politie aangehouden rijders onder invloed, kwam de schrijver tot de volgende conclusies: 1) In de afgelopen tien jaar is het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs in ons land sterk toegenomen, te weten van 9,9 naar 23,1 procent; 2) Gecombineerd gebruik komt meer voor indien (het

vermoeden bestaat dat) er sprake is van alcoholproblemen; 3) Vrouwen geven vaker gecombineerd gebruik toe dan mannen; en 4) Wanneer er bij de onderzochte groep sprake is van een auto-ongeval, is daaraan in de meeste gevallen gecombineerd gebruik vooraf gegaan. De auteur ziet deze conclusie als voorlopige, aangezien hij nader (chemisch) onderzoek noodzakelijk acht om tot definitievere uitspraken te kunnen komen.
Met literatuuropgave.

75

Unger, R.A. *The treatment of adolescent alcoholism*. Social casework, 59e jrg., nr. 1, januari 1978, blz. 27-35 (USA).

72

Het alcoholgebruik onder adolescenten wordt de laatste jaren op grote schaal gezien als een ernstig sociaal probleem. De auteur bespreekt in dit artikel de mate waarin dit probleem speelt en hij bekijkt de achtergronden van de groei van alcoholconsumptie, zoals het sociaal aanvaarde alcoholgebruik door volwassenen, de verdovende werking van alcohol en het hebben van een verslaafde ouder. De auteur geeft benaderingswijzen aan voor de behandeling. Hierbij worden besproken het contact tussen therapeut en cliënt tijdens de behandeling, het bepalen van de participatie van de therapeut, geleidelijke vermindering van het drinkgedrag, abstinentie, de toxicatie in het ziekenhuis en situaties die vragen om een directe tussenkomst. Buiten de therapeutische relatie moet er door anderen hulp geboden worden, zoals door de Anonieme Alcoholici, personen die andere activiteiten entameren, het gezin en de school. Groepstherapie kan gezien worden als ondersteunend, maar ook als een therapeutische techniek.
Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum, Sir Winston Churchillaan 366, Rijswijk, tel. 94 93 83, toestel 143.

Advies inzake spelverruwing.
's-Gravenhage, Staatsdrukkerij, 1977.

Alcohol, drugs and traffic safety; ed. by S. Israelstam and S. Lambert; proceedings of the sixth international conference on alcohol, drugs and traffic safety, Toronto, september 8-13, 1974.
Toronto, Addiction research foundation of Ontario, 1975.

73

Anjou, L. d', L. v.d. Toorn en C. Verkoeyen. *Bedreiging en punitiviteit*; onderzoek emp. soc. t.b.v. kand. studie.
Rotterdam, Erasmus universiteit, sociale faculteit, 1977.

Atiyah, P.S. *Accidents, compensation and the law*; second edition.
London, Weidenfeld a.s.c., 1973.

Ausländische, Das, Strafrecht der Gegenwart; hrsg. von E. Mezger, A. Schonke und H.H. Jeschek.
Berlin, Duncker und Humblot, 1955-1976.

Back on the street; the diversion of juvenile offenders; ed. by R.M. Carter and M.W. Klein.
Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1976.

Bastiaansen, J.C.A. *Het plaatsen van jeugdigen in tehuizen*; een onderzoek naar justitiële en vrijwillige plaatsingen in tehuizen en het samenspel gedurende de plaatsingsperiode.
Roermond, Provinciaal orgaan welzijnsbevordering Limburg, 1976.

Bloch, P.B. and P. Bell. *Managing investigations: the Rochester system*.
Washington, The urban institute, Police foundation, 1976.

Byles, A. and P. Morris. *Unmet need*; the case of the neighbourhood law centre.
London enz., Routledge & Kegan Paul, 1977.

Coates, R.B. *The Dutch juvenile protection system: some observations.*

Harvard, Harvard Law school, center of criminal justice, 1976.

Congress work book; first international congress on legal service, 1st-5th August 1977, The Hague. The Hague, International centre of legal science, 1977.

Cozijn, C. *Meningen van de bevolking over de verdeling van nalatenschappen onder het abintestaat erfrecht.*

's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie, 1978.

Clutterbuck, R. *Guerrillas and terrorists.*

London, Faber and Faber, 1977.

Does de Willebois, A.E.M. van der. *Vervreemding en verslaving; over alcohol en de psychopathologie van de zelfverbeelding; 2e herz. dr.*

Nijmegen, Dekker & Van de Vegt, 1978.

74

Dunn, C.S. *The patterns and distribution of assault incident characteristics among social areas.*

Albany, N.Y., U.S. Department of Justice law enforcement assistance administration, 1976.

Fitzgerald, M. *Prisoners in revolt.*

Harmondsworth, Penguin Books, 1977.

Gross, H. und F. Geerds. *Handbuch der Kriminologie.*

Berlin, Schweitzer Verslag, 1977.

Haar Romeny, H.J. ter. *Ik ben in de gevangenis geweest.*

Baarn, Ten Have, 1977.

Israelowitz, R.E. *Social and legal factors affecting the decision process to refer and place youths in Massachusetts department of youth services secure care facilities.*

Z.pl., Brandeis university, 1977.

Köndgen, J. *Haftpflichtsfunktionen und Immaterialschaden am Beispiel von Schmerzensgeld bei Gefährdungshaftung.*

Berlin, Duncker u.s.w., 1976.

Lambers, C. *Milieurecht; vormgeving en cartoons van Dirck Boon.*

Deventer, Kluwer, 1977.

Morgan, P. *Delinquent fantasies.*

London, Temple Smith, 1978.

Problems of runaway youth; ed. by J.G. Cull and R.E. Hardy.
Springfield, Thomas, 1976.

Rang, J.F. *Rechtspraak medisch tuchtrecht 1930-1976*; verzameld, gesystematiseerd en ingeleid.
Deventer, Kluwer, 1977.
Serie medisch recht, nr. 11.

Report of the committee on mentally abnormal offenders; presided by Butler.
London, HMSO, 1976.

Report on the work of the Probation and aftercare department 1972-1975.
London, HMSO, 1976.

Schnabel, P. en J. van der Waal. *Van overtijdbehandeling tot vroege abortus*; analyse van de ontwikkeling van een experiment met de overtijdbehandeling in het Vrolinghuis te Utrecht.
's-Gravenhage, Stimezo, 1977.

Symposium over behandelingsmethoden met betrekking tot kindermishandeling, 14 t/m 16 december 1977 te Noordwijkerhout.
Den Haag, Vereniging tegen kindermishandeling, 1977.

Verhoeven, J.C. *Literatuuronderzoek naar een dubbelzinnigheid in Max Webers begrippenpaar formele en materiële rationaliteit van de rechtsvorming*.
Amsterdam, Vrije universiteit, faculteit der rechtsgeleerdheid, Afdeling rechtssociologie, 1977.

Verstrekking van heroïne en methadon; een literatuuronderzoek; bijeengebracht en geordend door M. Brandes.
Amsterdam, Stichting voor wetenschappelijk onderzoek van alcohol- en druggebruik, 1977.

Zwartboek september '77; feiten, meningen en commentaren naar aanleiding van het proces tegen treinkapers en schoolbezitters en de daaropvolgende politionele acties in Assen en Bovensmilde.
Groningen, Landelijk Actie-Comité Zuid-Molukken, 1977.

Redactie

mr. M.R. Duintjer-Kleijn

mr. P.F. van der Heijden

drs. O.R. de Lange

Wetenschappelijk onderzoek- en documentatie-
centrum, Boogaard-Centre,

Sir Winston Churchillaan 366, Rijswijk

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 94 93 83, toestel 137

Druk

Staatsdrukkerij 's-Gravenhage

*Opname in dit blad betekent niet, dat de
inhoud van het artikel het standpunt van de
Minister van Justitie weergeeft.*

*Het wetenschappelijk onderzoek- en
documentatiecentrum wil slechts uw aandacht
vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.*